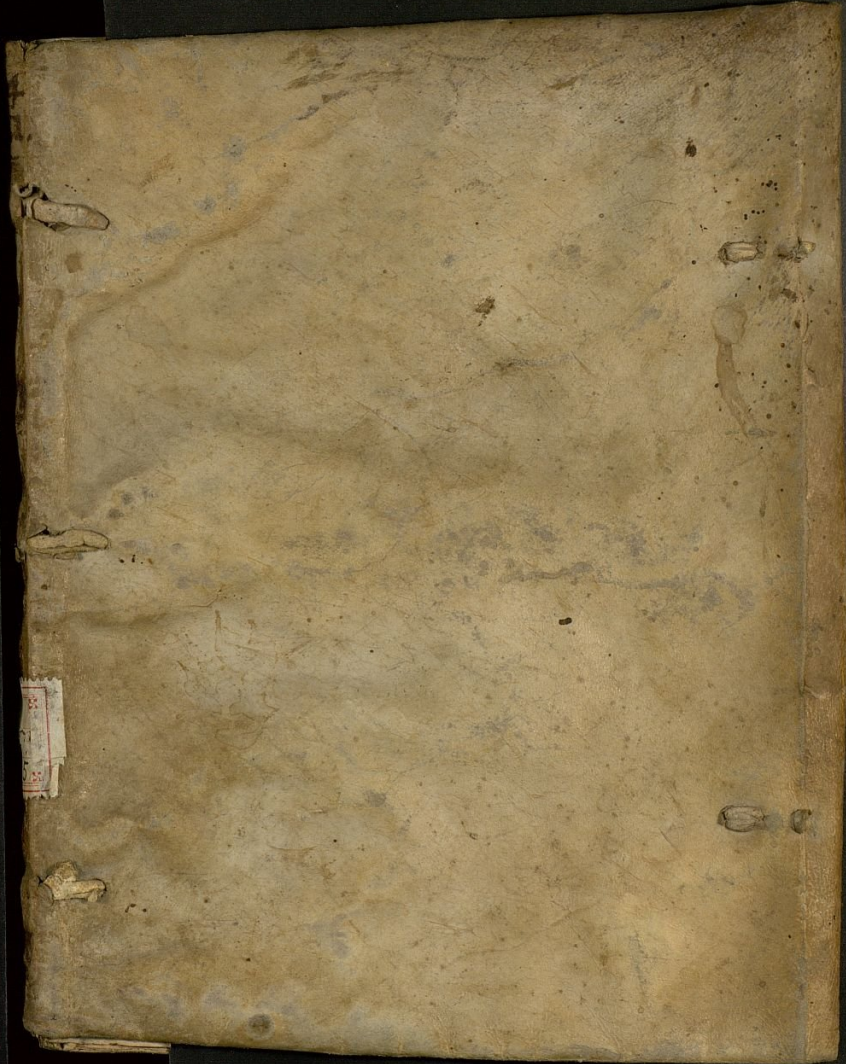

Donacion hecha á la Biblioteca de la
 Universidad Literaria de Zaragoza por
Doña Rosa Berné y Cebrian, de la Li-
 brería de sus Sres. hermanos el Abogado
 D. Pedro y el Dr. y Catedrático de Leyes
 D. Manuel, en 1837.

14285
 FREDERICI

NAVSEAE BLANCI
 CAMPIANI, EXIMIUS LL.

doctoris, inclytæ ecclesiæ Moguntinæ à

sacris Concionibus eminentis.

Libri Mirabilium

Septem.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO.

Colonizæ apud Petrum Quentell.
 ANNO M. D. XXXII.

AD REVERENDISSIMOS IN CHRISTO PATRES ac dominos, D. Laurentiū Campegiū, S. K. E. T. T. S. Mariæ trans Tyberim Card. & Clementis. VII. Pont. Max. sedisq; apostolicæ apud inuictiss. Rhom. Imp. Caroli. V. per Germaniâ à late re Legatū &c. & D. Thomâ Campegiū, Ep̃m Feltrē. sacriq; Rhomani palatij Signatorē iustitiæ iussis, fratres germanos digniss. Fri derici Nauseæ Blancicampiani in quinq; suos mirabilium libros Præfatio.

QUOD nulla fuerit vnq; gens tā barbarā, tā agrestis, tā à sensu demū cōmuni aliena, quæ sibi vitā absq; religione ducendā putarit amplissimi patres, haud est, qd magnopere miremur, vbi q̃ sit oppidō necessaria religio cogitauerimus. Si quidē multis adpareat argumentis, hac parte frustra repetēdis, nulli nō reip. hoc ip̃m esse religionē, qd huic sol est mūdo, vtpote, qd religione illinc sublata, solem ē mūdo plane sublatū videamus. Sine em̃ religione tā nihil sibi vspiciā cōstare p̃t, vt citra ipsam ne vnica quidē diu futura sit incolumis familia, nedū regio aliqua. Atq; nimis nō paucis p̃spectū est experimentis, absq; religione nullū ē oportere hoīm cētū, nec posse quidē Qua neglecta, nihil hominī relictū videat reliqui, cur is vel cōlū spē cēt vel plus sapere dici possit q̃ mutū animal, sine q̃ hō sit velut infrensus equus, atq; eo deterior q̃ est natura ipsius q̃ equi cōtumaciō & in vitii multō propēsiō. Id qd vel inter alios quondā Sabinus ille rex, apud Rhomanos (vt nostis) alioquī vanitatū constitutor & author, aduertēs, Minois astutiā sequit̃? simulauit cū dea Aegeria nocturnos se habere cōgressus, ac inde monitu deæ cōiungē sacra pp̃lo tradere, q̃ acceptissima dijs essent, nēpe ratus, hoc se pacto aios hoīm rudes & imperitos adhuc ad parēdū nō tā imperio q̃ religione cōstrictū, ferotioresq; noui populi aios mitigatū, & ad studia pacis à rebus bellicis hoc eiusdē religionis p̃textu auocatū. Tā vero sua nō est ille cōiectura deceptus, vt ipse vel sola religionis specie (non em̃ vera potuit ēē religio, q̃ vero deo vacua sup̃stitionis fuit q̃ religionis multō similior) subiugarit & cōadunarit, q̃ genus illud ceteri nec legib. nec iudicijs, nec statutis, imō nec igne, nec ferro potuerūt. Quod q̃ succedere Rhomani Imp. & P. C. rescietes, tā p̃si subinde habere religionē cōeperūt, vt eius seruādā & amplificādā grā ex Senatu consulto de principū filijs sex electis singulis Hætrurix pp̃lis traderit, cū p̃cipiē sacroq; disciplinæ causa, tū ne ars tāta propter tenuitatē hoīm & religiōis authoritatē adducere ad mercedē & q̃stū. E diuerso etiā nūq̃ plerōq; oēs sua indignos vrbe cēlue-

runt, q̃s religioni quoq; mō aduersos autumare. Cuius argumētō illi nō solū rudibus adhuc admodū tp̃ib. necdū Græca doctrina expolit̃is; nimis. C. Fannio Strabone & M. Valerio Messala Cōs.) verū etiā Domitiano Imp. post eiectionē ex vrbe sua, cū phōs, tū rhetores & mathematicos & medicos nec nisi post DC. & eo amplius annū cōditā vr̃bis admissos oīno vel an Lustinianū Imp. ex eadē vrbe sua, adeoq; ex tota Italia sub Tiberio, sub Vitellio, sub Diocletiano, sub Cōstāntino, sub Gratiano, sub Valēntiniano, sub Theodosio astrologos nō mō ignominiose ppulerūt & p̃scripserūt sed & eisdē vrbe & Italia interdixerūt, & eos demū deserere p̃fessionē suā vel eius penas luere seriō coegerūt. Qñquidem isti nō solū p̃ter cōsuetudinē ac morē maiōrū noua & pecunię dūtaxat cupiditate ad q̃stū docerent, verū etiā neglecta religione tā essent reip. p̃niciosi q̃ qui maxime. Nec sunt illi vel hac in re sua falsi opinione, qm̃ sine cōtrouersia n̄is etiā nūq̃ tp̃ibus haud sint alij p̃ter astrologos vel ideo magis in rep. p̃e stitētes, qd ipsi p̃ter cetera, q̃ data opa trāfere, suis istis plusq; vanis iudicijs & prognosticis nullos æque agāt atq; p̃ditissimos q̃sdā pecuniarū exactores, fures & p̃dones, vt q̃ suis eiusmodi technis, fraudibus, dolis, nugis, & mēdacijs aures verbis (vt Acti⁹ aiebat) diuitēt alienas suas vt auro locupletēt domos. Id q̃ nō sit vlla ex p̃e cōfictū, sed vndecūq; verū, nō est, vt multis agā, qñ res ipsa hoc ip̃m sic se penūero testatū fecerit, vt istorū ars & p̃notio à plerisq; nūc oībus nō aliud sit haberi cōcepta q̃ nugatio & clādestina quædā plebis exactio, & oīm quidē lōge ip̃rohibitissima, qp̃pe q̃ isti p̃cul dubio q̃tānis vel apud solos Germanos tātū p̃deris auri & argēti ab hoīb. paulo stolidioribus, q̃ eorū placita tanq̃ qdā deorū oracula cōparāt, emūgūt, q̃tum vix vllustyrānoꝝ à pp̃lo suo, vel q̃libet multa & aiaduēsiōe digno corradit. Iā vero tācti illi vel hāc solā ob causam reip. sint oīm maxime noxij, q̃a suis astrologicis, q̃ dicūt, iudicijs nō secus atq; furtiuis q̃busdā & tyrānicis exactiōibus pp̃lm nouitatis vt cūq; cōfictā studium ad extremam pene reip. penuriam & inopiam cogāt & pelli cēt, lōge tñ eidē reip. vel p̃inde sunt p̃niciosiores, multoq; minus ferēdi, qd ijdē suis artibus toto passim orbe religionē, reip. Ch̃riang cōseruatricē, p̃essūdāt. Sigdē vera religio (qd abudē cōstat) oīo plura deat, vnū esse & solū deū Opt. Max. q̃ vt reip. creator ē oīm, ita earū q̃q; sit oīm gubernator, penes quē vel vnū nō mortis solū & vitę sed & reip. sit oīm p̃tās, q̃q; solus oīa vel q̃tūvis abditā noscat, iudex omnīū iustissimus, cuius ordinatiōe t̃pa & hoꝝ momēta p̃seuerēt, q̃ tā sit p̃teritorū memor, & p̃sentīū disp̃sator, solusq; futuroꝝ p̃sciūs ac cognitor omnīū, vt vel solus vere p̃ prophetā de seipso dicat. Ego

sum deus, & nō est vltra deus, nec est filius mei, annūciāns ab exordio nouissimū, & ab initio, q̄ nō dū facta sunt. Hæc ille, & q̄ sunt hoc genus reliqua. E diuerso aut̄ astrologi, & si q̄ sunt eorū studioſi adfecte hoīes bis impij, in magnis & in mirabilibus sup̄ se ambulantes, q̄ dei sunt solius, astris tribuūt & sydes motibus, nosq̄ liberos ad arbitriū natos sydes mācipia faciūt, deoq̄ Opt. Max. q̄ cūcta admodū bona creauit, stellas aliquas maleuolas, & scelesq̄ authores, malosq̄ in fluxū tradūt, haud citra maximā illius, celosq̄ iniuriā. Qui deniq̄ militia cœli tā casso supputationū labore ad futuroz euēta fatigātūr q̄ superstitiose & misere illo abutunt, profundū aeris spacia cū lucifero metiētes, cœlū q̄q̄ & mare nūeris includētes. Addiderim & illos vero totius naturæ principe neglecto (cuius solius est mutare tpa & ætates & trāsferre regna atq̄ cōstituere) q̄sdā p vices Chronocrato ras inducere, illisq̄ dare vniuersi decursus tps imperium, ac si adhuc Saturnū, Iouē, Martē, Solē, Venērē, Mercuriū & Lunā gētilitio ritu coloremus, nūc hūc, nūc illū dñm horæ, anni, tēporū vocātes, q̄si illosq̄ sit pacē, bella, annonā, sterilitatē, influxū salubrē aut pestilētē, & hoc genus deniq̄ oīa cuiusq̄ pro suo tpe dispēsare, nec solū protrita illa & paulo rudiora, vulgarioraq̄, sed & serpos illos Pharalicos, Georgicos scopulos & vada Tholofana & q̄ sunt huiuscē gñis abditissima rimātes, scēq̄ p̄nosse profitentes, vtpote, q̄ & donū prophetiæ, vim religionū, archana cōsciæ, imperiū in dæmōnes, virtutē miraculorū, efficacīā supplicationū & futuræ demū vitæ statū & oīa deniq̄ ab astris pēdere & ab illis largiri falso nūgent, interim adseuerātes, in cœlestibus in illo diuino senatu mala & scelera faciēda decerni, & quicq̄ dā nobis volūtatis culpa ppetrat, quicq̄ d vitio materiz in natura pter ordinē accidit, hoc ip̄m vel totū syderibus impu tātes, atq̄ eo nimis pacto oēm prorsus philosophiā, oēs cū diuinis tū hūanas & tā pōtificias q̄ Cæsares leges, omnē itē q̄ rep. religio nē, huiusq̄ fidē nō sine totius Chriani orbis periculo adimētes, miracula extenuātes, prouidētiā tollētes, dū vniuersa cōstellationū vi puenire, & à syderibus quadā fatali necessitate pēdere, certoq̄ prænoscī pdocēt. Vnde dīctū mīz, q̄ cœperint sub hæc tpa, alioqui plusq̄ dubia, multifariā p̄leriq̄ mortales p̄pmodū oēs fieri deteriores. Quidēdē p̄pterea nōnulli eō vesaniæ & impietatis venerūt, vt vī deū esse nō credāt, vel eō, si est, haudquāq̄ mūdi curā habere, vt q̄ suis cōtētus sit finibus, & p̄scripto regi nō modo degere, vel illū certe actus hoīm nescire, vel ip̄m pcul dubio iniquū eē iudicē, q̄ nulla prorsus iustitia in nos aiaduerrat & more tyrāni sæuiat ppter pēctā, ad q̄ nos, ip̄so p̄pmodū auctore, sydera nō minus cogāt q̄ inclinēt nāx

q̄libet indignū ab ep̄lis familiarē bñficia, eorū certe tātā inuenio magnitudinē & multitudinē, vt plane neminē tāta existimē eloquentia fuisse vnquā, nec tā diuino atq̄ incredibili genere dicēdī, q̄ illā nō mō augere aut ornare ofone, sed & enumerare aut cōseq̄ possit. Nec est, vt eā ipsam vforz in me officiorū magnitudinē ofone cōplecti p̄gā, vtpote cuius proculdubio ofonis difficultas sit exitū q̄ principium inuenire. Suffecerit ea propter, vt hoc sane loco fatear, sic vos de me dū dū optime meritos, indiesq̄ bñ mereri, vt p̄pterea me ip̄m vobis q̄p̄ quātus sum debeā, nō mō vniuersos studioz meoz prouentus, nedū hāc solā de mirabilib⁹ opellā. Quæ tamen nō solū sit plus q̄ pusilla sed & vobis, tātis Heroib⁹ indigna, nō tñ addubito, qn vīa vnde cūq̄ excellentissima dignitas illā sua sit virtute dignā redditura, & nō vulgarē illi dignitatē allatura. Quid nī sic opiner aut suspicer; quā ea sane causa libri q̄ndā, q̄ posteritatis memoriā pmereri viderent ī Apollinis tēplo collocabant, vt inde nōnihil illis accederet dignitatis. Solitaq̄ sint hac olim rōne nōnulla valde p̄ciosā videri, q̄d eēnt dicata tēplis, ac ihsdē hoc plus accedere maiestatis & veneratiōis, q̄d pluribus si mul diuis eēnt inscripta. Proinde qcq̄d hoc ē opis nō vni dūtaxat vestrū, sed & ambobus cōsecratū volui, nō modo, q̄d vna vobis sit scdm sanguinē origo ab vno eodemq̄ p̄e illo, D. Iohāne Cāpegio, viro multis sane modis seculorū oīm memoria dignissimo, vtiētā quod vos frēs Germanos tot alioq̄ rez similitudo cōciliat. Sigdē vtriq̄ vestrū sit virtus vtriusq̄ fortunæ vicib⁹ exercita, factaq̄ illustrior. Vtriq̄ prop̄p̄ssimus animus bñmerēdi tā priuatim q̄ publice de omnibus. Vtriq̄ admirāda ingenij lenitas, vtriq̄ diuina ī oēs benignitas. Quāta vero sit oīm in vtroq̄ rerum dignitas, vel hic sole clari⁹ elucescit. Qm̄ inter tā nō paræ multa decora, qbus vndiq̄ clari & suspiciēdi, tu qdē Laurēti ad Cardinaliciæ, tu vero Thoma ad ep̄alis dignitatis cul mē, &c. adiſtis, hinc innumeris propemodū Campegiarū dom⁹ or namētis, maiorz vforz imaginibus & honoribus cōspiciuæ, hinc infinitis corpis, animiq̄ dotibus haud alia vos res verius & amabilius illu strauit, quā qd vterq̄ nō ambitione, sed sola virtute selectus ad hmōi dignitatis fastigiū parē mox attulerit innocētiā, & hāc haſtenus ab omni de decore prorsus inuiolatā tutatus sit, vtpote q̄z famā nec vlla vnquā sinistra rumoris labecula cōsperserit. Trāseo interim tot tāq̄ p̄clara in oīm excellētissimarū virtutū gñe ornamēta & specimina, qbus inter alios vīe fortis Antistites nō secus atq̄ inter minora sydera, sol & lunam ire collucetis, sine tñ inuidiæ nauo. Ip̄i qdē esth inter tot clarissima lumina lōgē prælucetis, nō tñ ita, vt alijs ofundatis t̄bras, sed vt p se illustribus & ornatis plurimū addatis lucis ac decoris.

In quibus insuper propter eruditionem pontificis pro sacrosancta sede applica ad tot reges & Imperatores, legatis, digna, prater humanitatem eruditione summa dignissima, propter rarissimam vitam integritatem collaudata omnigenarum disciplinarum, supra quam dici potest effulget peritia. Atque sane (ut paucis, quod multis malim, dicam) ea virtutum in vobis exempla resplendet, quae sequi cupiat vetera posteritas, et si res natura pateret, adscribi sibi vobis lisset antiquitas. Hinc tamen Clemens, PP. VII. pont. ille modis omnibus Max. multa, quae suo tempore non dubia fide reddent, bene, sapienterque instituerit & effecerit, nihil tamen est, quod multorum testimonio sapientius ac melius instituisse videri possit ac debeat, quam quod vos sub hac nouissima tempe pora religioni & pietati christianae, quae vel toto passim orbe pessum ire profusus caperat, instauranda, resarciendaque praefecerit, ut quae ipse infinitis iam dudum experimenteris & his quod multo grauissimis eos esse didicerit, agnouerit ac probauerit, quae non solum consiliis suis iuxta fidelissimis atque exquisitissimis, sed etiam specie ipsa dignitate reipsum, adeoque christianae religionis ornametum sustineretis: nec idem interim nescius vestrae incredibilis in rebus gerendis morum suauitatis, nulli non obuia atque expositae comitatis, mirae ingeniorum dexteritatis, singularis in iudicando acrimoniae & rarae cuiusdam ob plurimam res usum felicitatis ac inaudite consilio virtutis. Qui denique non ignorat vos ita pietate religiosa & religione pia vel a pueris in hac usque aetate constantiter clariuisse, ut vobis vel alteris quibusdam Esdras sub hac dubia plane tempe ad eandem pietatem & religionem instaurandam, haec usum nullo pene non loco labefactari, col labique coeptam nemo felicius sufficeret. Nec dubitamus, quin magna ex parte apud nos, deo duce, praestabitis, quod apud alias nationes & gentes non sine laudis aeternitate, eodem duce, praestitistis. Qua vel vna demum ratione plurimum videbatur conuenire, ut hoc nostrum pro vera religionis opus nulli quam vobis iustus consecrarem. Id quod non modo solum, sed & me meaque hoc genus studia omnia praesens dedico & deuoteo, indubie speras eidem per vos, nulla non dignitate spectatissimos, plurimum dignitatis & aduersum calumniatores & Sycophantas tutelarum allatum iri. Quod modo superest, supplex oro, ut ipsi quicquid hoc est studii nostri & muneris ita boni consilii dignemini, quod idipsum reuerentissimae amplitudini vestrae gratum fuisse cognoscant. Id quod faxit deus Opt. Max. quae eandem amplitudinem vestram religioni suae instaurandae, propagandaeque in plurimos annos incolumae ac florētis nobis, imo toti orbi seruare dignetur. Moguntiae, XIX. Calendas Martias. Anno post Christum Iesum natum, M. D. XXXII.

INDEX PRINCIPALIVM CAPITULORVM OMNIUM OPERIS MIRABILIVM FRIDERICI NAUSEAE
Blancicapiani, Ecclesiastae Moguntini

¶ Primo procemium totius operis. Si veliam olim. folio primo.

¶ Capita libri primi.

Quid sint & quae vocentur mirabilia. Caput. II. Fol. 2
An sint aliqua vere mirabilia. Cap. II. Fol. 2
Cur ea, quae mirabilia dicimus, admirari tantopere solemus. Ca. III. fo. 2
Quare nonnulla ignoramus, ac vidererum quarundam ignorantia proueniat. Cap. III. Fol. 3
Quam varia sint mirabilia. Cap. V. Fo. 3

¶ Capita libri secundi.

Quae mirabilia recte sint & vocentur miracula. Cap. I. Fo. 4.
Mirabilia a Iesu Christo olim facta, quae & adhuc eius sunt virtute, vere fuisse diuina veraque miracula. Cap. II. Fo. V
An & olim ante Iesu Christi aduentum ab ethnicis facta sint mirabilia vere miraculosa. Cap. III. Fol. 6.
Quae sint mirabilia, quae recte possint vocari prodigia. Ca. III. Fo. 7.
Quae mirabilia sint & recte vocentur ostenta. Cap. V. Fo. 9
Quae mirabilia sint ac recte appellari queant portenta. Cap. VI. Fo. 10
Quae mirabilia sint, & recte dici possint omina. Ca. VII. Fo. 11
Quae mirabilia sint, dicique rite valeant praesagia. Ca. VIII. Fo. 12.
Quae mirabilia sint, ac rite vocentur naturalia. Cap. IX. Fo. 13

¶ Capita libri tertii.

De authoris in mirabilium significandis protestatione. Cap. I. Fo. 15
An mirabilia vel in primis horrenda non nihil in vniuersum significant potentantve. Cap. II. Fo. 16
An quae ex raris mirabilibus futura possint praecognoscere. Ca. III. fo. 17
Num deus Max. per prodigiosa mirabilia manu aliquid, quae per alios modos sui iudicii, & quod paulo occultius mundo revelare. Ca. III. Fo. 18
Sequuta fuisse quondam, quae miracula praesignificare visa sunt. Cap. V. Fol. 19
Prodigia quondam fuisse sequuta quae significasse credita sunt. Ca. VI. Fo. 20
Secuta fuisse quondam, quae per portenta significari credita sunt. Ca. VII. fo. 22
Secuta quae fuisse, quae per ostenta significari existimata sunt. Ca. VIII. fo. 23
Sequuta fuisse, quae credita sunt omnia praedicere. Cap. IX. Fol. 25
Nec praesagia fieri frustra, sed ea plerumque veritatem fuisse sequutam. Cap. X. Fo. 26

An mirabilia prorsus naturalia qđ futuri pñgnēt. Cap. XI. Fo. 28

¶ Capita libri quarti.

¶ Quæ toto passim orbe mirabilia, anno post Christum natū. M. D. XXXI. tā cœlo qđ terra fieri cœperit, visaqđ cōparuerit. Ca. I. Fo. 30
Vnde tres in cœlo soles cœperint eē, quidqđ idem fortasse portende
rint. Cap. II. Fo. 32

Quid apparens in cœlo effigies dimidiij hominis sanguinea, gladiūqđ
manū tenens portenderint Ca. III. Fo. 35

Quid nā arx in cœlo cōspecta sit, ac portederit Cap. 4. Fo. 36

Quid exercitus in cœlo vna cum bellicis instrumentis apparens, sit aut
portenderit. Cap. V. Fo. 37.

Quid partus prodigiōsus nuper portederit Cap. VI. Fo. 38.

Quid puella Romæ è latere aquā lympidiss. desudās por. Ca. VII. 39.

Cruces in cœlo sanguineæ qđ nā portenderint Cap. VIII. Fo. 41

Panibus alicubi pluuisse, qđ portederint. Ca. IX. Fo. 42

Quid nā Cometes, qui nuper apparuit, esse perhibeatur aut porten-
derit. Cap. X. Fo. 43

Quid figura nuper in cœlo rotunda prope Cometam portenderit.
(Cap. XI. Fo. 43)

¶ Capita libri quinti

¶ Quibus in orbe regionibus mirabilia, anni post Christū natū. M.
D. XXXI. potissimū portederint Ca. I. Fo. 45

Quātisp prodigiōsa mirabilia sua differāt portēta &c. Ca. II. Fo. 46

Quorū hīscē temporibus nouissimis qđ alijs plura mirabilia prodigiōsa
adpareant. Cap. III. Fo. 47

Qua die vel hora finis huius seculi, adeoqđ mūdi interitus certo sit fu-
turus Cap. 4. Fo. 49.

Quid agēdū singulis & vniuersis sine huius seculi propinquātē, Ca. V
De operis peroratione. Cap. VI. Fo. 52. (Fo. 51.

¶ Capitula libri sex. habētur secundū ordinē. Fo. 55

¶ Capita libri septimi.

¶ Causam terræ motus fuisse antiquā pinde dubiā. Ca. I. Fo. 72.
Vnde certo nascatur terræ motus Cap. II. Fo. 73

De incommodis terræ motuum Cap. III. 73

Vbi & qñ frequētius sint, & quousqđ durēt terræ motus. Ca. 4. Fo. 74

Plurimū differre terræ motus. Cap. V. Fo. 74

Quid portēdat terræ motus. Cap. VI. Fo. 74

Quæ mala terræ motus aliquoties portenderint. Cap. VII. Fo. 74

F I N I S.

FRIDERICI NAV.

SEAE BLANCAMPIANI LIBER

mirabilium primus, & in eundem

PRÆFATIO.

I VEL IAM OLIM NON
desuerunt, nec nostra desunt tempe-
state, qui literis quicquam deman-
dantes vtilitati iuuandi maluerūt gra-
tiam placendi quam huic illam præ-
ferre, atqđ idem apud non paucos mul-
tos laudem adepti sunt & gratiam
multo maximam (quandoquidē ma-
gna pars studiorū amoenitates quæ-
rant) haud est proinde, quod diffidā
me vel apud opt. quosqđ si non laudē,

quam non ambio, saltem gratiam hoc subsequenti opere mirabi-
lium nostro initurum, vbi descripsero, quæ tam sunt scitu iucun-
da quam cognitu proficua & necessaria. Cuiusmodi esse, quæ mi-
rabilia vocamus, nemo facile infitias ibit. Si enim plerique omnes
trahimur & ducimur ad cognitionis vniuscuiusque scientiæ,
vel quamlibet aliquoties vanæ cupiditatem, in qua excellere pul-
chrum putamus, labi autem & errare, nescire & decipi, & malū
& turpe ducimus; quam, quæso, rectius ad eorum scientiam & o-
cyus nemo non trahetur, quæ non possunt non esse admiratio-
ne digna, utpote, vnde non nuper sed a mundi pene exordio o-
mnis suam cœperit originem Philosophia. Siquidem in protri-
tum apud omnes adagium abierit, tum homines cœpisse philoso-
phari, quum admirari cœperunt, nullam videlicet rem æque ho-
minis esse propriam rati, quam veri inquisitionem, nec arbitratū
quicquam magis ad bene beateque viuendum esse necessarium
quam cognitionem rerum aut occultarum aut admirabilium.

Atque recte nimirum: Quandoquidem religiosa rerum admi-
rabiliū cognitio non possit non excitare timorem domini, sapientia

A entia

entiae principium, vsque adeo homini necessarium, vt nisi ille in eo se constanter teneat, eius sit cito subuertenda domus, quoniam timor domini vera sit fons vitae mortisque victor, nempe peccati malum vel non admittens vel admissum protinus expellens. Hinc Propheta ille regius timorem domini docturus se primum in mirabilibus exercere conatus est, haud nescius, quam foret eorum scilicet admirabilium cognitio ad timorem domini plane necessaria. Tam vero, quae mirabilia sunt vel scitu vel cognitu magis aut vtilia aut necessaria, quam quae partim vocamus proprie miracula, partim prodigia, partim ostenta, & partim hoc genus suis nominibus alia, quum per ea sigillatim (vt posthac duce deo ostendemus) deussille Optimus Maximus timorem sui nobis incutere satagat, nosque eorum, quae ad bene beateque viuendum attinent, serio admoneat. Sileo interim, quam sit eiusmodi mirabilium scientia ad ciuilia negotia tutius discutienda nonnunquam prorsus tam oportuna quam necessaria. Quum enim (quod constat) mirabilia sint de rarenter contingentibus haudquaquam ad ipsas de ea duntaxat, quae frequenter & facile eueniunt iura potius aptantur, vt quae vel semel vel bis (vt ait Theophrastus) accidunt, legislatores omnino contemnant. Ea propter non nuper sed dudum in satis arduam controuersiam inter consumatissimos iuriconsultos agitari cepta est questio.

¶ Si portentuosum vel monstruosum vel debile mulier edidisset vel qualem visu vel vagitu nouum non humanae figurae sed alterius magis animalis quam hominis partum, an quia enixa esset, ei prodesse deberet? Transeo interim id genus serias de rebus mirabilibus quaestiones aliquas, quae doctissimorum iuriconsultorum ingenia non vulgariter exercuerunt, quibus non obscure constare potest, quam sit vtilis & necessaria de rebus mirabilibus cognitio, quam nos subinde pro virili sumus ostensuri. Quam etiam ob causam sic inuenimus olim iuriconsultos illos & vetustissimos & prudentissimos haud indiligentem de rebus prodigiis, portentosis, monstruosisque habuisse disputationem,

vt ea

vt ea plane censuerint, quae in controuersiam minus vulgarem venire possent, & quorum iudicio non ociosa opus foret sed singulari discussionem. Hinc quemadmodum apud illos serio quaesitum est, ita nec inter ipsos e vestigio conuentum. An liberi essent, qui contra formam humani generis, vt factum aliquando comperimus, conuerso modo procrearentur, vt pote si mulier monstruosum aliquid aut prodigiosum enixa esset, ac insuper apud eosdem iuriconsultos in quaestionem non clam est venisse hoc genus alia & tam longe ipsa plura, vt omnino speremus haud vulgarem nos apud & lectores & auditores optimos quosque hoc scribendi genere gratiam inuitus, nec interea dubitantes, quin & illis haec nostra lectu & auditu futura sint iucunda, vt pote noua modisque omnibus rara, quoniam mirabilia. Quae quum sua sint etiamnum pulchritudine decorata, non possunt non placere & delectare, quando ipsa alioqui natura lectores inuitent, vt cum quae nos non aliter eosdem detinere possimus, quam quod vniuersa non confuso nec affectato stilo, quoad praeter illorum multitudinem & varietate fieri poterit, ex animo coacti communicabimus. Id quod ipsi hac quidem parte tam praestare conabimur, quam per multitudinem rerum mirabilium poterimus, vt vel a fronte libri subsequenti admirabilium eorundem primi, censor equus haud difficile iudicabit. Quod felix faustumque sit.

¶ Quid sint & quae vocentur mirabilia.

C A P. I.

¶ Quum non desint, quibus esse, haberi, dicique cepta sunt mirabilia, quae hoc nimirum anno post Christum natum, M. D. XXXI. caelo passum & terra mirabiliter animaduersa comparuere, & sint interim non parum multi, qui quotidianis pene conuictis efflagitent, vt quid & quae sint vere mirabilia paucis explicem, ac obiter interea, quae huc attinerent videntur reliqua disceptem: profuerit, opinor, vt in operis auspicio, rerum

A n mira-

mirabilium, de quibus in præsentia, deo duce, compulsus pro viri-
li agam vel definitionem vel descriptionem solum præmissurus. Si-
quidem omnis (vt Romanus ille orator ait) quæ a ratione suscipi-
tur de aliqua re institutio, debeat a definitione proficisci, vt intel-
ligatur, qd sit id, quo de dispute tur. Sunt igitur mirabilia, ad quæ
plerique omnes (prima præsertim fronte) obstupescimus, vt-
pote admiratione digna.

¶ An sint aliqua vere mirabilia.

C A P. I. I.

Admodum nodosa fuit apud olim nonnullos quæstio, sed
quam ipsi tribus, quod dici solet, verbis enodabimus. E-
quidem rogatum non ignoro. Num sit aliquod vere mirabile.
Respondeo, nihil plane esse vel mirabile vel stupendum, si qua-
lis & quanta sit creatoris eorum, quæ nos mirabilia ducimus, po-
tentia considerauerim, vt qui vel ipse solus sit vere mirabilis, in
cuius conspectu nihil est mirabile, qui solus est vel ideo mirabi-
lis, quoniam infinitus in potentia, in magnitudine, in sapientia, in
eminentia & in hoc genus rebus omnibus. Sin nostram trutinam
uerimus incertam nostrique ingenij ad opera diuina imbecillita-
tem, profecto cuncta nobis erunt, quæ a deo mirabili mi-
re condita & disposita sunt, mirabilia, quoniam ardua, insolita &
incognita. Quo sane pacto Iobus ille Idumæus de deo inquit.
Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia absque numero. Et
rursus: Qui facit magna & incomprehensibilia & mirabilia, quo-
rum non est numerus. Et qui non vniuersa recte dixerimus mi-
rabilia, quæ sic deus ille mirabilis idemq; sapientissimus suis vbi
que numeris in mensura & pondere disposuit? Proinde quo ad
nos, infinita plane sunt mirabilia, quo vero ad deum, sane nulla.
Siquidem vere hæc sint mirabilia, in quibus tota ratio est facti &
potentia facientis.

¶ Cur ea q mirabilia dicim, admirari tātopere solemus.

C A P. I I I.

Nonnulla, quæ communi vocabulo plærumque semper tā-
mira quam mirabilia & miracula nominari consuevere, mi-
rari solemus, quoniam eorum causam, vnde & ob quam fiunt &
pro-

producentur, ignoramus. Siquidem omnis, Donato teste, admi-
ratio ab ignorantia descendat. Atq; hoc ipsum adeo verum est, vt
non defuerint ex Latinis iisdemq; Prolætaris authorib. q hac nimi-
rum ratione voculam mirari pro nescire vsuparunt. Plautus enī,
ne quis, inquit, miretur, id est, ignoret, qui sum paucis eloquar.
Et ipse quoque Terentius ait. Miror, id est, nescio, vnde sit.

¶ Quare nonnulla ignoramus, ac vnde rerum quarundam
ignorantia proueniat.

C A P. I I I I.

Ignorantiam non aliud dixerunt, quam scientiæ caritiā, nec
e diuerso aliud esse scientiam, quam rei per causas cognitionē;
atq; ob id rem nos quampiam vere scire, quum ipsius causam, ob
quam sit ac vnde subnascitur illa, cognoscimus: nescire autē nos
e contrario rem aliquam, cum causam, vnde ipsa sit, haudquaquā
intelligimus, non nostro tamen semper sed nostræ potius naturæ
vitio. Quandoquidem natura plerique omnes nascimur insci &
ignari: quorum anima (veluti Aristoteles censuit) initio non secus
est atq; tabula rasa, in qua nihil est depictum, depingi tamen apta
vt pote capax omnis scientiæ, vtcumq; primum a deo Opt. Max.
sine scientia, maxime, vt sic dicam, actuali creata. Iam vero natu-
ra & ordinante dei Max. naturæ authoris voluntate causā non-
nullorum nescimus, vel quoniam ipsa prorsus contra, præter &
supra naturam vel natura lege sua aberrante, vel quia rarer
vique adeo fiunt, vt ea vel quantumuis sint statibus suis & locis
& temporib. plane naturalia, tamen nobis omnino sunt videriq; so-
lent perinde, vt insolita, ardua & incognita, subindeque mirabi-
lia, ad quæ merito obstupescamus.

¶ Quam varia sint mirabilia

C A P. V.

Ex ijs, quæ perquam paucis dicta sunt, non obscure videmus
ea, quæ communi appellatione generalique vocabulo mira-
bilia vocamus, esse tam varia quam diuersa. Eorum quidem non-
nulla dici accipimus ac esse mirabilia vel ideo, quum iudicio o-
mnium plane prorsusque contra, præter & supra naturam, quæ
sigillatim simul ac proprie miracula appellamus, nonnulla, quom-

A iij niam

Nam etsi natura tamen contra vulgarem naturę cursum & pter illius vsum quę vulgo prodigia vocamus, nonnulla, quoniā a natura a lege sua aberrāte, quę suo nomine vel ostenta vel monstranuncupamus, accidunt & fiunt, nonnulla, quoniam eorū exitus cum principijs miro quodam modo nec aliqua subsistente ratione sed quasi vel casu vel diuinitus concordāt, q̄ partim omina p̄tim p̄sagia dicimus, nonnulla, qm̄ natura raro contingūt, nonnulla plane naturalia sed quodam modo propter raram singularēq; in eis naturā mirabilia videri solita, nullis tamē ob id singularib; nomēclaturis insignita. Quod sane genus & alia, qm̄ ob causas p̄tim commemoratas nobis in sejs & ignorantibus, vnde & quare accidunt, insolita, ardua & incognita videantur, ideoq; ea plerumq; plus & quo miramur, ac proinde mirabilia communi proritioq; vocabulo nuncupamus, vtpote tam vt a seipsis discernantur difficilia, vt sepe numero non contemnēdi scriptores illis indiscriminatum vst sint, vicissimq; citra discrimen vsurparint. Ipsi vero rem paulo altius rimaturi illoz diuersitatē, quoad fieri poterit, subtiliore indagine percurari conabimur, singulis, quorum mentionem fecimus, libro subsequenti secundo descriptiones singulas adiūcturi.

DE IVSDEM FREDE-

RICI NAVSEAE MIRABILIVM

Libet Secundus, ac in eundem,

PRAEFATIO.

 Vanquam plerique omnes nonnunquam citra discrimen (vt audiimus) appellare soleamus mirabilia, ad q̄ prima praesertim fronte, obstupefcimus, siue hęc ipsa proprie sint miracula, siue prodigia, siue ostenta, siue monstra, siue omina, siue praesagia, siue hoc pene genus alia mirabilibus adfinia, quoniam eorū subtilis sit admodum differentia, quā nec facile possint a seipsis discerni, nos tamen hoc imprimis loco, vt quo nitimur rectius puenire poterimus, pro virili studebimus

debimus, illorum reddere differentiam vel quamlibet subtilem, singulis suas adscripturi cū nomenclaturas tū definitiones. Sigdē constat, nihil aequē in eis, quā sunt vel diuersa vel varia nostram iuuare cum memoriam tum intelligentiam atq; eorū p̄ nomenclaturas diuisio, q̄ confusione inter diuersa facillime vel sola tollit. Eapropter hac primū pte operę iudico precium, vt suam singulis mirabilib; nomenclaturam seriatim ex recepta Latinorum scriptorum autoritate & consuetudine sum p̄scripturus, q̄ tollā quę ob diuersitatem, confusionis matrē, suboriri consuevit, confusione, q̄ proculdubio hac sit pte alioqui subreptura. In confesso qdem est, mirabilium quā dā esse ac dici naturalia, quā dā supnaturalia, atq; illa sic aliquoties inter se conuenire, vt sibi pene mutuo censcantur agnata, quorum tamen & origo est & euentus ad modum dispar. Proinde ne tanta illorum quondam diuersitas in re ipsa paritura esset errorē, veteres illi authores, penes quos lex ferme fuit loquendi, mirabilium aliqua appellare ceperunt miracula, aliqua prodigia, aliqua ostenta & monstra, aliqua omina, aliqua p̄sagia, aliqua denique simpliciter ob singularē in eis naturam paulo alijs mirabiliorē communē vocabulo mirabilia. De quibus & in vniuersum & sigillatim libro sequenti, quatenus loci temporisque ratio suffert & nostra intererit, & primo quidem de miraculis, verba, deo duce, sumus habituri.

¶ Quā mirabilia recte sint & vocentur miracula.

C A P. III.

T Ametsi non parum multi fuerint, qui putarunt ad quę stupescimus, & quę dici posse miracula atque mirabilia, possintque fortassis illi vulgato more defendi. Siquidem vulgo mirabilia vocare soleamus etiamnum miracula & e contrario, eruditiores tamen quique rem paulo subtilius agendam consuere, miracula non aliter a mirabilibus atque species a generibus, & ediuerso hęc ab illis admodum gnauius discernere, quandoquidem oia miracula sint mirabilia, non etiā mirabilia quāq; sint miracula. Quos & ipsi sane hoc loco sequentes q̄ & quid sint vere miracula disputab; haud quaquā tamē Val. illū cognomēto Max. imitantes

Non enim

Non enim probandos duxerimus, qui vel proinde miracula dici
cepta volūt, quia vnde manauerint, aut qua ratione constiterint
dinoscere arduum sit, nimirum cognitu difficillima, quoniam ve-
lut inter diu & vigilantib. accidant, perinde ac tenebrarum somnii
q; nube inuoluta, quum quæ narrat potius prodigijs, vt subinde
videre erit, quadrent. Quāto proinde rectius miracula dixerim
quæ modis omnib. mire, soloque deo authore vel illo permitten-
te citra quacumque & quamlibet opem naturæ, sed hac ipsa
reclamante stupefcenteque, ac solo dei Max. naturæ authoris ius-
su & permissu sine aliquo temporis momento, & nulla frequen-
ti us pexistente materia, sed plane ex nihilo fiant. Atq; propterea
de id genus mirabilib. propheta regius, benedictus, inquit, domi-
nus deus Israel, qui facit mirabilia solus. Siquidem mirabile fece-
rit ille, quum sola verbi virtute cælum & terram & quicqd vtro-
biq; continetur, nulla naturæ ope, mirabiliter condidit, ac sub-
inde hominem ex limo terræ creauit. Et hoc genus quoque mira-
culum erat, quum eiusdē virtute Sara natura & ætate sterilis, ge-
nerit & peperit. Et Loth de Sodomis educus, vxorq; eius in
statuam salis versa fuerit. Nec absimile fuit miraculum, quando
sol multo tardius solito occiderit, imo quia steterit, vt Iosue spe-
ciosus vinceret, idemq; tempore Ezechia retrocesserit. Huius
quoq; fortis miraculum sed longe mirabilissimum fuit omniū mi-
rabiliū adeo, vt omnem superet admirationem, quod Christus
ipse verus ab æterno deus idemq; infinitus, immensus, impassibi-
lis, immortalis, &c. & incompræhensibilis solo spiritus sancti opi-
ficio obumbrante altissimi virtute ex perpetua ilibataq; virgine
Maria factus est homo, & verbum caro, citra communem natu-
ræ cursum, ac idem deinde passus & mortuus resurgensq; a mor-
te propria virtute cunctis contuentibus cælos conscendit. Hoc
sane incarnationis Iesu Christi vna cæteris, illuc attinentib. my-
sterijs miraculum tam est admiratione dignum mereaturq; tam
mirari, quam nemo tam possit admirari huius mundi staturā, ter-
ræ stabilitatem, singulos dies, lunæ defectum & incrementum,
solem semper integrum, & laborem huius perpetuum, vicissitu-
dines

Psal. vi.

dines temporum, in quibus quædam arent, quædam virent, & q
mortua modo videntur, deinceps reuiuiscunt. Hæc nimirū non
possunt non esse apud nos miraculosa, sed longe apud & superos
& inferos miraculosius quod deus in vtero virginis, omnipotēs
in cunabulis fuerit, verbo dei caro adhæserit, incorporeus deus
corporis nostri tegumentum induerit, quem nec cæli cælors cap-
piunt. Et quis, obsecro, non miraculum vel omnium multo mira-
culosissimum duxerit, quod Christo Iesu concepto & genito, pa-
ciente, resurgente, ascendenteq; fuerit longitudo brevis, latitu-
do augusta, altitudo subdita, profunditas plana, lux non lucens,
verbum infans, aqua sitiens, panis esuriens. Insuper quod tū cce-
perit potentia regi, sapientia instrui, virtus sustentari, læticia tri-
stari, fiducia pauere, salus pati, fortitudo infirmari, vita moritri-
sticia lætificare, paupor confortare, passio saluare, infirmitas robo-
rare, mors viuificare? Nec interim modo in ipso domino Iesu con-
cepto, genito, paciente, moriente, resurgente & ascendente tan-
ta fuere depræhensa palamq; animaduersa miracula, sed & ipse
deus & homo, quoad in humanis egit tam fecit magna quam in-
finita propemodum miracula. Nonne miracula hæc, ad quæ eti-
amnum plærq; omnes merito obstupuerunt, quod i le deus & ho-
mo in terra conuersatus tam miro qdem modo nunc natus, nunc
verbo, nunc solo iussu, nec alterius sed sola virtute sua cæcos illu-
minauerit, mutos effari fecerit, & surdos audire, leprosos munda-
uerit, claudos restituerit, mortuos viuificauerit, hocque genus
numero tam multa quam magnitudine stupenda, quæ præter ali-
oqui sunt & contra naturam, mire patrauerit? tam profecto illa
sunt & fuere miraculosa & noua, vt de singulis haud absurde vi-
deri dixisse possit Propheta: Nouum faciet dominus super ter-
ram. Siquidem a domino, inquit alius propheta, factum est istud,
& est mirabile in oculis nostris. Atque recte nimirum ait mira-
bile, quoniam nihil noneorum, de quibus hucusque mentionem
modo nudam habuimus, tam fuerit vel apud veteres admiratio-
ne stuporeque plenum, vt de singulis & vniuersis iam olim pro-
phetica carmina, Sybillinæ voces, Aethnica oraculata manifeste
B p̄di-

Esa. 28
Hier. 31

B. D. J. C. J. D. 2.

FREDERICI NAVSEAE MIRABILIVM.

prædixerunteuentu, vt in nouo & incredibili pene mysterio, cuius ne humana quidem mens sit capax, nihil sit eorum, quæ fide continentur, cui libentius accedat humana pietas.

¶ Typus præcipuorum miraculorum.

¶ Mirabilia a Iesu Christo olim facta, quæ & adhuc eius fiunt virtute, vere fuisse diuinæ veraq; miracula.

C A P. II.

Iam proinde & posthac sileant, qui quæ recensimus a deo iam olim a mundo condito tam per se quam per suos facta esse mirabilia, potius velint ostenta quam miracula & diuinitatis opera nuncupari debere. Id quod haud faciunt, nisi diuinorum operum prorsus ignari, quemadmodum Paulo euidentius ostendimus in capite de ostentis. Interim quoq; dispereant vt plane impn, q non minus impie quam falso quæ Christus operatus est miracula vel naturæ conati sunt tribuere vel arti, vt naturæ ministræ, aut naturam magico molimine supergressæ. Siquidem (vt diximus) falsum sit ac impium. Namq; (vt ex infinitis vnum & alterum producamus) mortuos homines solo verbo, solo iussu excitare & sepulchris, vt vere viuant, quod fecisse Lazari legimus, & in conuiuijs discubuisse, diuinæ opus est virtutis, non autem naturæ, q tpe indiget ad opa faciendâ, nec momentopote est opari, nec vilo vnquâ tpe, aut suscitare mortuū hoiem, & animâ in corpus reducere, aut arido

LIBER II. F.VI.

arido prorsus & extincto membro, reliqui corporis humore communicare, sed nec cæcum illuminare potest, reclamante Philosopho Aristotele, a priuatione ad habitum recursum non dari. Quod si natura id non potest, minus ars poterit, quæ naturæ famula & ministra vere existimatur. Atqui nec fallax illa & nefasta malorum euocandæ spirituum ars, quæ communi nomenclatura Magia nominatur, eo se accinxerit. Quod tamen blatterarunt gētes etiā ante Cæsum, cui respondet Orig. sed & tpe Egnacii, q ad Philipenses scribens ait. Quomodo igitur magus est ille, qui in principio omnem sensibilem & intelligibile naturā, volūtatē patris præparauit, q cum esset in carne, omnem infirmitatem atq; languorē curauit. Quomodo aut non est deus ille, q mortuos resuscitauit? Ac insuper confirmatur ratione, fieri quæ Christus fecit, arte Magica non potuisse. Ea enim si quid eueniret, aut id tpe fieret, adiurationibus videlicet adhibitis, execrationibus, suscitibus & id genus cæteris, vel ieiunijs, orationibus supstitiis, immoderatis vigilijs, vt Romæ Caballæ procurant, aut certe mendaciter non vere facta ostenderentur. Quæ aut Christi opa facta viderunt Iudæi, patra ta sunt aut momēto aut vix comprehēso tpe, & iussu q; sepe vsum legimus illū non obsecratione. Diutius itē & viui & sani p̄uenerunt ij, quos liberauit, quod ne hostes qdem nostræ religionis inficiari queāt. Nā quo tpe hæc in Euangelioz monumētis relata sunt, et toto terrarū orbe p̄dicata publicitus, multi vivebant, qui scriptores nostros accusare mendacij potuissent. Id quod nunquā tamē legimus, iter alias innumeras calūnias, quas i Christi et illius sectatores effuderunt. Haud est igitur, qd vel gētes vel Hebræi negēt Christi & eorū, q eius sunt, opa fuisse vera eadēq; vndeque diuina, quāmo necesse sit credamus, ea ne o fuisse naturæ nec magiæ nec vtriusq; sed diuinitatis omnino miracula. De quibus nec est, vt in p̄sentia susus agamus, quod nec nostri est propositū nec otij, quum de ipsis A. August. & Prudentius inter alios iusta conscripserint volumina, quæ de sacre scripturæ mirabilibus inscripserunt. Ex quibus haud difficile fuerit habere, quæ hac in parte fortassis a quopiam desiderari possint.

B ij ¶ Mira

¶ Miraculosa per Christum Lazari resurrectionis a morte typus.

¶ An & olim ante Iesu Christi aduentū ab Aethnicis facta sint mirabilia vere miraculosa? CAP. III.

QUum hactenus per occasionem, vobis oblatam confutamus non contemnendis rationibus eos, qui speram Iesu Christi opera vel naturae vel Magiae vel earum utriusque adscripserunt, & ea usque adeo probauimus esse vere miracula eademque diuina, ut is de illis adeoque de seipso perquam verissime dixerit: Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, periculum non haberet, & cito obiter nunc sumus responsuri querentibus: Num vel Aethnicis olim autoribus facta sint mirabilia, quae possint vere miracula nuncupari ac credi? Primum quidem negari non potest vel apud Aethnicos ante Iesu Christi aduentum facta fuisse mirabilia, quae etiam haberi poterunt vere miracula. Si quidem miraculum vel certe miraculo proximum videri poterat, quod (ut ab Aethnicis Historicis memoriae proditum constat) muliercula vel sola nauim intraxerit primo immobilem, quodque alia suae professionis virgo vestalis aquam cribro & hauerit & portauerit. Transeo id genus alia tam innumera, ut omnia in hunc locum de ipsis exempla ponere prorsus superuacua sit operae, quum de illis passim non dubia fide meminerint inter Graecos Thucydides, Herodotus, Plutarchus, inter Latinos T. Liuius,

Liuius, Salustius, Iulius Caesar & hoc genus alij tam Historici quam poetae. Quid? quum non defuerint, qui de eisdem miraculis partim non exiguos tractatus, quod Valerius ille Max. fecit, partim libros integros, quod Iulius Obsequens egit, composuerunt, nec eorum immemor est A. Augustinus in septima suorum operum parte. Quod vero putemus illa ipsa, de quibus diximus, miracula Aethnicis facta auctoribus haud recte facimus, quoniam solus sit deus mirabilium verorum auctor, ut qui vel illa per se nullo medio facit vel per alios, modo pios, modo impios seu infideles olim. Si quidem tria sint genera praeter diuina miraculorum, utpote humana, magica, id est, daemoniaca, per hominem tamen facta, & interim quoque daemones a per ipsos administrata. Daemones enim, deo permittente, mirabilia faciunt, nonnunquam spontanei, nonnunquam illecti, vel impetrati vel ritu aliquo, nonnunquam per magos. Cuiusmodi fuisse, quae Magi Pharaonis in Aegypto contra Moysen instruebant, & illud genus alia, quae non parum multa, sicut & prodigia, ostenta & monstra Romanis ante Christi aduentum acciderunt, admodum diuersa his, quae nostrates non incantationibus nec superstitiosis obsecrationibus, sed simplici fide pietatisque fiducia perfecere. Atque licet a malorum miraculis cauendum sit, ea tamen saepe numero deus ille Max. fieri permittit, ut autem fallerent fallaces aut commonerent fideles, ne quid tale fieri procurrent, interimque illi suas expectent poenas. De quibus in hoc verba dominus: Multi dicent, mihi in illa die: domine domine nonne in nomine tuo daemones eiecimus, & in nomine tuo multas virtutes fecimus? Et tunc confitebor illis. Quia nunquam noii uos. Discedite a me omnes, qui operamini iniquitatem. Quia tamen interea pro illius ineffabili sapientia & clementia & bonitate per eos miracula nobis in hoc proficiunt, ut sciamus & cognoscamus, deum posse magis mira facere, & quanto maiora bona possint boni angeli facere, & quanto magis deus ipse eiusque electi, ipso nimium per eos cooperante. Quam ob causam in hoc nostro de rebus mirabilibus opere non omnino contemnenda nec negligenda nec praetereunda prorsus censuimus miracula, quae passim Christo non

dum in terris nato facta prodiderunt, adeo, sicubi conducere in rem intellexerimus, vt vel prophanis mirabilibus sacra p̄mittem⁹ uel suis admista locis componemus, vnde possit veritas magis ac magis, inter diuersa libere posita, collucere. Cui⁹ sane gratia hanc scribendi prouinciā vel imprimis nobis subeundam duximus.

¶ Typus præcipuorum Aethnicorumq;
miraculorum.

¶ Quæ sint mirabilia, quæ recte possint vocari prodigia.

CAP.

III.

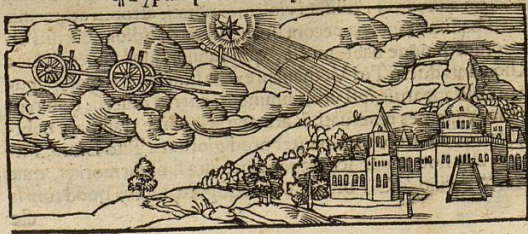
HAtenus in vniuersum, quoad ratio laboris hac parte suscepti sustinuit, de mirabilibus, quæ suo vocabulo rite cœperūt appellari adeoq; proprie haberi miracula, disputauimus, admiscētes pro loco & tempore prophana sacris. Sublequēs hic exigit locus, vt de mirabilibus, quæ dici cœpta sunt prodigia, disseramus, tam de eis, quæ sacris sunt literis quam quæ prophanis sunt tradita monumentis, prophana sacris vt antea subiuncturi, non quia eiusmodi sint, vt hæc cum illis recte conferri possint, aut in eadem operis pte locari debeāt, quādoq; dem nemo inculpatim cælestib. hæc terrena & diuinis humana comparet, maxime, qđ quæ prophana vocamus, malorum sunt dæmonum præstigijs permiscuq;
multo

multo verius quam nutu numinis ædita, verum quia in vtrisque nonnihil occulerunt vtilitatis, non absurdum sit (arbitror) vtraq; permista collocare, præsertim quod putem, ipsam variationē nonnullam huic operæ gratiam adferre. Siquidem lectio sit cœnæ alicui & cantilenæ perquam simillima. Iam vero constat, in lautioribus cœnis, nihil æque ac saporum varietatem delectare. Nec vllum suauitorem esse concentum, quam qui ex diuersarum vocum concordia constat. Perinde tamquam fas bonumque sit id facere, tuebimur consilium, pergamusque deinceps agere de prodigijs. Sunt autem prodigia ea quidem mirabilia, quæ tametsi natura, quia tamen raro & subito nonnunquam nullaque ratione animaduersa deoque præcipuo auctore fiunt, contra naturam fieri plerumque credimus, imo quæ contra naturam fieri adfirmamus, atque plus æquo propterea demiramur, vtpote tam rara planeque noua. Quod genus fuisse persuadent Aethnici, qđ Nilus olim cruentis aquis fluxerit, quod Phthiriasis nonnum a liquem Aegyptiæ gentis (vt adsolet) sed omnes ipsius terræ indi genas vno tempore corripuerit, quod rana coaceruatim enectæ cæli & omnia infecerint, & locustæ agros depastæ sint & grādo ingens de cælo missa nihil in aquis reliquum fecerit. Et prodigij etiamnum loco prophanum vulgus ponit, quod & Philistæis ad Masphaton in acie stantib. laceissentibusque Iudæos ac conuicio insectantib. metu & ignauia in ædicio se tenerent, ex impro uiso horrende mota sit terra, subsederitque in patentem hiatum. sitque procella ingens sequuta cum vētorum turbine, quæ tanta vi aciem adflixit, vt Philistæi violenter rotati, attoniti atq; armis exuti, passim vt inertia pecora sint a Iudæis occisione occisi. Prodigiosum quoque habitum est, quod anno, quo Hierosolyma a Rhomanis ductu Titī Vespasiani excisa sunt, sydus gladij figura in cælo apparuit, ipsi vrbi imminens, currus diuersis cæli regionibus vagantes obseruati, & armatæ acies visæ transnare nubi la, &c. Ac deinceps loco pariter prodigiorum a Tito Līuio, Plinio & alijs hoc genus scriptoribus prodita sunt memoriæ, quæ Marco Acilio & C. Porcio Coss. contingere, nimirum quod tum la

cæ

Et sanguine pluerit, similiterq; carne saepius, vt L. Volum-
ni & Serui Sulpitij consulatu, atq; ea, quā aues non diripissent
incorrupta iacuerit, quodq; in Lucania ferro. Cofanum apud Ca-
stellum lana, & A. Milone causam dicente laterib. Prodigijū de-
niq; iudicatum est, quod olim M. Crasso ad Parthicum bellū pro-
ficiscente, & amnem ponti quendam iungente, tempestas subito
coorta fuerit cum tonitruis & fulminibus ita aduersa militum ora
perstrinxerit, vt transitu prohiberentur, sequutaq; vis ventorum
ingēs valide pontem disiecerit. Sed quid tantisper immoror? cū
omnia id genus exempla, quā tam per sacras quam prophanas li-
teras ab obliuione vindicata sunt, haud sit vt adscribamus, praefer-
tim quando de hoc genus prodigijs Iulius ille Obsequens adeo-
que Plinius ipse non exigua pene volumina tradiderint. Sileo, qm̄
& nonnulli alij nec parum multi nec contemnendae fidei autho-
res eiusmodi prodigiorum passim & nominatim, quā suis & pa-
trum suorum temporibus accidere, frequentem fecerint mentio-
nem. Sane nobis suffecerit, totidem hanc in partem sub oculis po-
uisse prodigiorū exempla, quorū ad illorum cognitionem suffice-
re possint, ac inde scire conueniat, quam distent a miraculis veris
prodigia vera. Quamquam connumerata quorū sint aliqua pro-
digia, quā in miraculorum ordinem redigenda non immerito cen-
suerimus, vtcunque sequi ex animo contenti & parati, quod fa-
rior pars hac in re senserit, haudquaquam propriae prudētiaē vel
quamlibet exiguae innitentes.

¶ Typus quorundam prodigiorum.

¶ Quae mirabilia sint & recte vocentur ostenta.

CAP. V.

HAud sane nos fugit, fuisse nec eos vulgariter sed excellen-
ter eruditos, imo & admiranda praeter cetera pietate pēla-
ros vitāq; sanctimonia insignes, q; quemadmodum nec prodigia
sic nec ostenta censuerint esse contra naturā. Quandoquidem
contra naturā eē neque aut sed super naturam, quē dei sunt volū-
tate, quā voluntas tanti vtiq; conditoris conditae rei cuiusq; na-
tura sit. Nunc vero tamen nihil eorum negemus, ut qui credim⁹
voluntatem dei Opti. Max. rebus conditis sufficere pro natura,
quā possit etiamnum naturae legem nuper notam in longe diuer-
sam mutare, vt sepe numero mutatae experientia rerum perdo-
cuit, hoc tamen loco vulgatam Philosophorū libet amplecti con-
suetudinem, quā perhibet esse contra naturam illa, in quib⁹ inci-
pit esse diuersum ab eo, quod erat notum, & contra quā nota est
natura, vtrumq; deo, quod credi par est, praecipuo dispositore.

Quo sane pacto Portenta diffinimus ea mirabilia, q; prorsus con-
tra naturam fieri creduntur. Initio tamen hac in parte sciendum
velimus, Etsi prodigijs ita sint Ostenta propemodum similia, vt
agnata potius quam conformia videri queant hac illis & ijs illa,
maiorum tamen & saniorum auctorum pars ea contendit esse a seip-
sis plurimum diuersa. Quandoquidem prodigia stant natura, haec
vero contra naturam, scilicet, notam, vel certe praeter omnem na-
turae notae ordinem & a natura a lege sua aberrante, quā & mon-
stra frequentius appellari solent. Atque huius fuit opinionis La-
beo Iuriconsultor prudentissimus Ostentum definiens cōtra
naturam cuiusque rei genitum factumque. Adiciens duo ē
genera Ostentorum. Vnum quotiens quid contra naturam nasci-
tur: veluti quum mulier contra formam humani generis conuer-
so more puerum parit, vtpote qui tribus sit manibus aut pedibus
aut quā alia corporis pte, quā naturae contraria ē, vtpote non huma-
nae figurae sed alterius magis animalis quā hoīs pti referens, nimi-
rum q; vel habeat oculos retro vel q; mugit vti bos aut succulus.
Cuiusmodi ego quondā in oppido Imperiali Vveisenburg vidi
C & audiui

L. ostent.
ff. de iur. b.
figin.

L. nō fun-
t. de Stra-
tu. ff. de
ret. ff. de
verbo. ug.

& audiui, marem quidem, nec profus iuuenem. Portentum q̄q̄ fuit puer, qui Bisantiū quadrupes & alter quoq; ibidem āno post Christum natum DLXXXIII. Mauricio Imp. Græco duobus verticib. prodijt. Atq; huius haud dissimilia portenta, post Plinium non vt fabulosa A. Gellius ex Rhomanis Annalib. enarrat, vt pote q̄ Licinio Crasso, & C. Cassio Cols. Cassini ex virgine q̄dā sub parentib. puer fact⁹ sit, & quē etas illa adeo sit auersata, vt Aruspiciū iussu in desertam sit insulam adportatus, itemq; quod a Licinio Mutiano visus sit puer Argis Arescons, cui nomē Arculæ, qui nubēs mox barbā & virilitatē habere cœperit vxcrēque duxerit. Item quod & Plinius ipse in Africa viderit puerū die nuptiæ mutatum in marem L. Cositiū ciuem Tysdritanum & vixisse, quū hæc proderet. Verum quid isthæc? cū longe plurā hoc genus passim ostenta litis prodita reperiātur, & vsque adeo monstruosa, vt sibi pene nullā apud nonnullos fidē inueniāt, etsi illanō putē nec respuenda nec ridēda, quum a tantis sint authoribus memoriæ tradita & non dissimilia nostra quoq; & patrū memoria aliquoties comperta & visa. Alter⁹ vero genus Ostentorū Labeo esse adfirmat, quando quid prodigiosum videtur, q̄d Græci

Cuiusmodi ostētum fuisse phibui

it M. Varro, quo de A. Augustinus, nobilissimā Veneris stellam quam Plautus Vesperuginem, Homer⁹ Hesperon appellat, vt pote quæ quidem stella colorem, magnitudinem, figuram, splendore sui que cursus ordinem & legē mutarit. Et huius esse generis ostentum potuit, quo Daniel ipse Sus in Mesopotamia in cēlo conspexerit arietem, magnitudine immani, plura habentē cornua, & in ijs eminētis. vnum, quod extremo agnatum esset loco, inde hircus ab occasu per aerem delatus ab eo visus, qui arietem altero capitis impulsu strauit, stratum conculcauit. Ingens præterea cornu ex hirci fronte emineñs productum, quaternaq; illi cornua agnata in quatuor diuersas mundi plagas obuersa, & in ijs exiguū vnū, quod dū oriretur, reddita vox ē ex proximo, id oli dei templum crematur; triennioq; sacra inhibitur. Fuisse quoq; ostētū nemo facie inficias ibit, sacræ Aegyptiorū Isæ significarunt, bis

solē m.

solē occidisse, vbi oritur, ac totidem ortum, vbi occidit. Quo sane nescio quid a naturæ lege magis alienum eē potuerit? Quāvis illo nequaquam fuerit ab simile, quod Iordanes fluuius Iraelis progeniem postliminio reuerfam, in Palestinam trāsmisurus retro cursum auerterit, ne fatālē gēti impediret accessum. Id q̄ equidem magis admiror, quam quod Zopyri mula quondam sit enixa. Siquidem mulæ part⁹, vt Cicero ait, mirabilis non sit sed conceptio, nam quæ concepit, parere necesse sit, concepisse autē rariss. & difficillimum nedum necessarium. Quod genus ostenta non vlla gens plura vidit olim quam Rhomana, vt pote quæ omnium maxime quondam Hetrusca superstitionis emula fuerit. Ipsa nempe, quod literis est proditum, bouem sub aratro loq; puerumq; semestrem in olitorio foro triumphum exclamasse, serenoque die tubarum sonitum & cælo audierit. Quid? Nonne quis ostentum fuisse fateatur, quod eiusdem ciuitatis equites L. Marcio & Sexto Iulio Cols. in agro Mutimeni duos inter se montes ex aduerso, crepitu ingenti concurrere aduersareque conspicati sint? Adde non min⁹ quam quod præterijt ostentum fuisse, quod Plinius suam cognouisse ætatem anno Neronis principis sup̄mo scilicet, in prædqs Mauricinis prata oleasq; media militari via in contrarias sedes transisse. Sed mittam⁹ paulisper aliena & capiamus vnum & alterum de nostratibus exemplum. Equidem non possum non Ostentum fuisse prorsus credere, quod sub id temp⁹ quo deipara virgo sacratissimo est partu soluta, Rhomæ Transyberina regione oleum terræ eruperit, perq; integrum diem perpetuo manauerit fluxu. Verum simile iubit & quidem longe maius ostentum, quo nullum in cælo mirabilius vnquam apparuisse putauerim, quam quod citra naturæ legem die, quo Christus seruator noster Theantropos in Iudæa cruci est adfixus. Quandoq; dem sola VI. diei hora ad IX. obtenebratus sit. Atque hoc sane mirabile ostentum in sapientibus & naturalium rerum gnaris ita Dionysius ille Ariopagita mirat⁹ ē, vt obstupescat⁹ ad ipsū exiuerit, exterritusque exclamauerit, aut mundum solui, aut deum naturæ pati.

C ij ¶ Typus

Valerius lib. 1. cap. primo.

Plin. lib. 2. cap. 85.

Plin. lib. 2. cap. 82.

Plinius li. 7. cap. 4. Gellius lib. 9. capite 4.

Plin. lib. 7. capite 4.

L. Ostentum. ff. de uerb. sig.

Varro lib. de Pop. Rhom. August. li. 23. de ciui. dei cap. 3.

Danic. 5.

¶ Typus Ostenti a Daniele conspecti.

¶ Quæ mirabilia sint ac recte appellari queant portenta.

CAP. VI.

Sunt fortasse, qui me non operæ precium putant facturū, quia hoc loco speciatim dicturus sum vel quamlibet paucis, de portentis, utpote quæ nihil plane existiment differre a tam monstris quam Ostentis, de quibus proximo capite fuit sermo. Quibus occurrendum est. Quemadmodū video qui nullam plane faciāt inter Ostenta & Portenta differentiam, sed utrisq; vocabulis eque utantur: ita pariter animaduerto non deesse, qui inter ipsa differentiam utcumq; oppido subtilem fecere. Quos hac proinde parte sequuturus sum, quo nil intactum relinquatur, quod in rem quo quō modo conferre sperauerim. Portenta ideoque definiunt ea esse mirabilia, quæ nunc prorsus supra vel contra communem naturæ cursum, nunc vero mirabiliter duntaxat & quidem raro obueniunt & naturaliter plerumque, veluti quum solida corpora se raro ostendunt, cuiusmodi sunt Cometae, super quibus nostra extat in literas relata exploratio, quos proinde aliquoties appellari libuit inibi portentosa sydera. Cuius quoque generis sunt turbines, barathra, & sereno cælo facta tonitrua, ac terræ motus, de quibus similiter nostrum prodigii responsum. Siquidem vero Portenta sint prorsus supra vel contra naturam a monstris in hoc vel solo differ-

vel solo differre opinantur, quod monstra rem præsentem, portenta vero futurum tempus respiciant, utraque sic a natura quodam modo aliena ut metaphoricis cepta sint a magnis autoribus ad eas res transferri, quæ cum sunt extraneæ & horridæ tum a natura omnino alienæ. Id quod etiamnum de prodigijs nonnulli factitarunt. Ita nimirum Horatius alibi portentum censuit, quod lupus quidam in sabina sylua ipsum prorsus inermem ingerit. Ad hunc quoque dicendi modum Iuuenalis fidem veram & infallibilem dixit prodigiosam, & verum sanctum & egregium monstrum, sic scribens.

Prodigiosa fides & Tuscis digna tabellis.
Quæque coronata lustrari debeat agna.
Egregium sanctumque virum si cerno, bimembri
Hoc monstrum puero, & miranti iam subarro
Piscibus inuentis, & foetæ compare mule.
Sollicitus tanquam lapides effuderit imber
Examenque apium longa consideret vua
Culmine delubri, tanquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris & lactis vortice torrens.

¶ Vides hoc sane loco quæ mirabilia Iuuenalis monstra vocauit, quæ vel ideo huc ponenda duximus, ut facilius accipias quam parum vel omnino nihil a monstris distent portenta, utpote tempore solum præcipue discreta. Quo equidem pacto A. Sabellius emunctæ naris scriptor idemque diligentissimus rerum & verborum significationum obseruator post Plinium maluit alias appellare Ostentum quam portentum, quod olim in agro Mutinensi duo inter se montes ex aduerso adstantes ingenti crepitu concurrerint. In hunc & ipse modum malo portentum quam ostentū dicere, quod quondā, Anno videlicet ab vrbe condita DCII. & L. Manlio Censorino & Narco Manlio Cossi. Roma puer natus fuerit ex ancilla quadrupes, quadrimanus, oculis quatuor, auribus totidem, naturam virilem duplicem habens. Hæc ad agnoscendam inter monstra, ostenta & portenta differentiam sufficiant, quæ fortasse fulius aut certe clarius reddemus, ubi de illo

C. iij. rum

Iuena. sat.
17. 11.

rum prognosticis aſturi ſumus. Siquidem illa proruſus quoad ipſo
rum diuerſitatem niſi per eorum ſignificata intelligi non poſſint,
quum ab ijs ſuas nomenclaturas adipiſcantur.

¶ Typus monſtri & portenti.

¶ Quæ mirabilia ſint & recte dici poſſint omina.
CAP. VII.

INter ea, quæ admiratione digna ſunt, haberi quoq; ſolent O-
mina, quoniam & ipſorum admiratione plærumq; capiamur.
Pythagoræi omina vocabant voces hominum, quas vti alicuius
rei nouæ ſignificatiuas obſeruabant. Siquidem omina dixerunt
futuræ rei pronuntiationes ori hominis non tam caſu quam diu-
nitus incidentes. Iam ve ro & ſi ratio vocis illorum errorem excu-
ſet, qui in verbo duntaxat omina poſuerunt, eruditiorum tamen
pars multo maxima non magis (vti videre erit) vocum quam reꝝ
omina vocauere, adiſcentes illud, nihil eorum, q̃ omina adferunt,
ad eos pertinere, qui illa in ſe non recipiant, nec ſua intereſſe pu-
tent, quæ ex ſuo alienoue ore imprudenter excidunt aut incon-
ſulto fiunt. Atq; ſic illi omina quandoque ſumebant ex rebus, &
ipſi quoq; facta nonnunquam nec ſolum voces pro ominibus ani-
maduerſa legim⁹, velut apud Valerium Max. (quod ex alijs repe-
tij) in caſu Camilli, & in procuſu aſelli ad fontem, quem Mari⁹
pro omine ſequutus eſt, animaduertere licet. Sic equor⁹ lapſus,
lepor⁹

leporum occurſus & id genus alia pro ominibus obſeruata, vt
cunque paulo quam par ſit ſuperſtitioſius frequenter legimus.
Hinc omina recte deſcripſimus eſſe, quando vel vox vel res ex
ore alicuius excepta vel geſta cum ad aliud propoſitum ſint vel
dicta vel facta, ad alterius rei euentum ab excipiente ea applican-
tur, quanquam omina ſint haud dum a quopiam vel excepta vel
applicata ſed aut excipi aut applicari prioruſus idonea. Quo nimi-
rū modo, non eſt, vt negemus omen fuiſſe, quod Moyſes adhuc
infans, coronam capiti admotam conſiderit, proiectamque pe-
dibus conculcarit. Nec Aethnici negarunt omen fuiſſe, quod eo
dē die, quo eſt in Sabinis natus Numa rex, Rhoma fuerit a Rho-
mulo condita, in qua ipſe deinde ſecundus a conditore legitime
regnavit. Et ab hoc etiamnum diſimile haud quaquam omen
fuit, quod quum olim C. Marius aduſcens ſub Scipione Aemi-
liano in Hiſpania mereret, incidit forte ſermo apud ipſum
ducem exercitus de claris Imperatorib; ac rogat⁹ Scipio quē poſt
ipſum habiturus eſſet Rhomanus populus ſummum ducem, tum
ille leuiter, Marij humerum tangens, hicerit, dixerit, omnium
præſtantiffimus. Ita ſane Cæſar, dictator ipſe, quum in Aphri-
cam aduerſus Pompeianorum reliq; exercitum deportaſſet, ac
primo littoꝝ nauigreſſus concidiſſet, vertit conſeſtim factum in
omen, & in melius quidem, exclamans, teneo te Aphrica. Ve-
rum hæc ſunt hominum prophætorum, qui pene nihil non in o-
men verterunt, nèpe vſq; adeo miſera quondā ſupſtitione & cer-
tiſſima demonioꝝ aliquoties illuſione correpti. Quæ admodū al-
tero abhinc libro commonſtraturi ſum⁹, hoc qd̃ loco pioꝝ hoim
omina recēſentes. E id gen⁹ ominibus fuiſſe credimus, qd̃ Ioānes
Zachariæ filius nondū i lucē editus, indubitato prophetici ſpūs
argumēto, ſub ipſm almę virg. ad Helifabethā matrē ingreſſum ge-
ſtienti ſimilis, viſus ſit ſentire ſeruatoꝝ hūani gñis adēſſe, q̃ virgi
neo geſtaretur vtero. Et q̃ etian⁹ nō adomōs referat, qd̃ myrrha-
thure & auro ſit amagis donat⁹. Theãthropoſ Chrſus adhuc hians
vt pl⁹ magi oīno dederit, quā tūc dare ſe arbitrarētur. Omē & il-
lū voce pluſquā euidēſ fuiſſe crediderit, qd̃ pueri quondā hebēto-
nam

rum puerili acclamatione Christo Hierosolyma venienti præcinerunt. Osianna fili David, & quæ sequuntur reliqua, quibus Christum regem pullo sedentem asinæ venerabunda ciuitas Hierosolyma venientem excepit. Quis modo hoc genus omina vel ex parte saltem recenseat, quum tot passim se offerant? Quam rectius ipse vel quamlibet paucis contenti transibimus ad ea, quæ penultimum sibi locum vendicant, mirabilia, quæ peculiari præfagia vocari cœperunt.

Typus quorundam ominum.

¶ Quæ mirabilia sint dicique rite valeant præfagia.

C A P. VIII.

Præfagia vel proinde collocanda censuimus inter mirabilia, quoniam miremur ea, quæ tam gnauiter præcita intelligimus, quanquam fortassis haud miranda sint, quæ sequuntur præfagationem, vt alio loco commodius dicturi sumus. Nunc vero & si præfagia nihil prorsus videatur ab omnibus differre, non tamen plane cum illis eadem sunt, verum diuersa, nec parum quidē Siquidem distent præfagia ab omnibus, quod prudentes ab imprudentibus, vigilantes a dormientibus. Qui enim omen facit, se facere nescit, qui vero præfagit, attentione & solertia quadam quod futurum est præuidet, tamen si causa non illi semper nota sit. Quam doquidem sagire sit acute sentire. Hinc sagiarius, quæ scire multa

fatagit,

fatagit, & sagax multa sapienter prænosces, qui tum præfagit, quum ante sagit quam res est oblata, quasi futura ante sentiens. Atque inde est, quod præfagium definierunt esse, prudentiā quamdam & solertiam animi futura præsentientis, quæ facilius intelligi quam exprimi possit. Sane negari non queat, inesse animis præfagationem extrinsecus (vt sic dixerim) iniectam diuinitusque inclusam. Quis enim præfagium fuisse inficiabitur, quod Israel ille senio quondam confectus, plurimumque filiorum pater de Iosippi vita & incolumitate supramodum & quidem vnice sollicitus fuerit, adeo, vt illum is intueri satis nequirit, penesque se vnum illum habere voluerit, nec temere procul ablegarit eundem; indubitato mentis præfagio (vt credere est) fore vt is omnium vnus olim maximo foret patri desiderio, qui præsens patrium explere non posset affectum. Nonne quoque & ipse quondam Themistoclis magister, multo prius præfagio vidit, qualis esset is futurus, quæ se instituebatur: vt pote qui pueri illius indolem rimatus dixisse fertur, nihil re o paruum puer, sed certe magnum aliquid siue bonum siue malum auguror futurum. Nec defuerunt quondam, quæ præfagirent futurum aliquando, vt Octauio ipse Augustus olim futurus esset in Cæsarea maiestate, quoniam illi sumentis virilem togam, tunica laticlauri (quæ genus erat senatoriæ vestis) resuta ab vtraque parte ad eius pedes deciderit. Quod sane præfagium (vt constat) in illo vanum non fuit, quia deinde illis ordo, cuius illud insigne erat, subiceretur. Simile quoque sed fortasse (si diligentius fuerit animaduersum) longe maius præfagium extitit in Calisto. Pont. Max. huius nominis. iij. nondum tamen, quum idem quod dicitur præfagiret, pontifice. Hic etenim haud dum pontifex votum conscripsit solemne, in quo tanquam pontifex deo Opt. Max. bellum in Turcas vouit: Ego, inquiens Calistus pontifex voueo, ac voti carmen absoluit scripto. Cæterum pontifex deinde voti damnatus, parauit in Turcam Triremes aliquot, estque eius auspicijs non nihil in eā gentē bellatū. Sed plus longū foret, huc adscribere vniuersa præfagia, quæ vel pientissimos suos effectū habuerūt, nec opera præcitiū sim factū, arbitror, si præciturus sin-

D gula

gula coaceruatim colligere voluero, quum alio tendat operis huius cum propositum tum commodum. Siquidem super sit adhuc alijs mirabilibus hac in parte locus, quem oportet impleamus.

¶ Typus praefagiorum.

¶ Quae mirabilia sint ac rite vocentur naturalia.
CAP. IX.

Prætereo nunc somnia, utcumque a nonnullis admiratione non minus atque quae dicta sunt digna haberi cepta: quandoquidem de his iam dudum mihi totus conscriptus sit liber, haecenus ob sui arduitate intra parietes paulo tutior delitescens suo tpe proditur est. Nec est, quod adint, qui censent huc quoque referri debere & auguria & auspicia & hoc genus reliqua, quae non aliter atque alia sunt admiratione digna. Siquidem nunc omnia ex eo superuacuum sit & a praesenti proposito alienum. Non enim hunc in locum redigenda duximus, nisi quae superstitionis quoquo modo excusari possint, christianae religioni conformia. Cuiusmodi nemo facile negabit esse cum omnia tum praesagia non etiam vel auguria vel auspicia vel extispicia idque genus alia, ut pote quae ceu prius deliria, superstitiosa, irreligiosaque vna cum suis authoribus christiana damnauit pietas in decretis pontificijs, cui non solum hac quod parte sed & ubique & semper esse standum remur, quippe quod & eiusmodi deliramenta sacrae legi vnicuique augurij detestentur.

stentur. Moyses enim ad populum verba faciens, Gêtes, inquit, augures & diuinos audiunt, tu autem a domino deo tuo aliter es institutus. Et alibi: Non augurabimini. Et iterum: Non inueniatur in te, qui obseruet auguria. De id proinde genus admirabilibus hoc loco silebimus, tanquam ad nos omnino nihil attinentibus, transeuntes ad ea potius mirabilia, quae tam nil superstitionis confouent, ut plane naturalia sint vocarique possint, & vix eiusmodi, ut sibi locum inter prodigiola mirabilia vindicare debeant, quanquam cognitu non indigna. Ea autem sunt res, quibus inesse vis quaedam miraculosa adeoque mirabilis, ut ipsa videatur eis inesse contra naturam, quum tamen potius virtus sit ipsius naturae. Quo sane pacto longe iustius ipsam rei virtutem quam rem ipsam appellatione mirabilis dignam censebis. Atque sic nimirum plerique vulgo cetos dicunt mirabiles inter pisces. Gryphones inter volucres, Elephantas inter bestias quadrupes, Gygantes inter homines, aurum inter metalla, Balsamum inter liquores, Saphyrum inter lapides preciosos. Sic etiam num demiramur sauitiam leonis, inflaturam bufonis, impetum unicornis, malitiam vulpis, fallaciam draconis, prudentiam serpentis, astutiam araneae. Quid multa? Mirabilia ad hunc sane modum dicuntur rarissima quaeque & interim naturalia, quorum tamen virtutem ceu admirabilem non mirantur, nisi quos illius causa laetetur. Non enim neque calcis neque adamantis virtutem perinde atque magnopere mirabilem suspiciunt artifices, quum assiduitas experimenti paulatim apud eos admirationis incitamentum subtrahat. Haud est igitur, ut pluribus hoc quidem loco de mirabilibus naturalibus agam, quando parum vel plane nihil illa suscepti operis proposito deseruiant, huc tamen ideo relata, quo nonnullam praestent veris mirabilibus cognitionem, cuius gratia nihil ferme putauimus intactum relinquendum. Id quod optimus quisque in recessu huius nostri laboris forte quam in fronte certius fatebitur, cuius quoque iudicio non nihil officii deferendum censuimus.

D 1

¶ Eiusdem

EIVSDEM FRIDE

RICI NAVSEAE MIRABILIVM LI

ber tertius, & in eundem,

PRAEFATIO.

DVobis hucusque libris, & sobria quidem relatione, de mirabilium originibus, conditionibus, naturis, varietatibus & descriptionibus, simulque nomenclaturis, & quae isthuc attinent alijs, ita duntaxat in vniuersum disputauimus, vt vel imprimis iter faceremus ad reliquos, qui deinceps sequuntur, libros: nimirum prioribus multo rariores, atque nobis longe maiore quam ceteros periculo conscriptos. Adhuc enim in operto & velut intra parietes versati sumus, nunc vero primū egredimur, dictūri quae sunt mirabilium praecipua, quorumque causa praesens per nos ferme susceptum est opus. Ad quid enim nobis nuda mirabilium cognitio: nisi adsit & eorundem gnara interpretatio, per quam praenoscamus, quae per mirabilia portendi a non paucis multis creduntur, quam vel vere vel falso non facile hac parte dixerimus: Hoc tamen ipsum sequens proxime disputabit liber, modo quo poterit, ceteris hoc piculosior, quo eis est disputatio difficilior & nodosior. Quā sane sic disposita iudicabis, vt ipsa non Dauid sed Aedippū malit, aut si quis est illo sagacior, qui Sphingii portetam magis noscat. Si quidem quod dicuntur tā sint ardua tā sublimia, tā aditu difficilia, vt Daniele quopiam aut certe Delio natatore idigere dignoscatur. Iā vero quā longe min⁹ sum quā Saul iter prophetas, nec mihi vel tantillū spūs prophetici vsurpem nec vsurpare audeā nec velim: non erit proinde, quod absque teste sum pronūciaturus, quod nec mea, quod quā prorsus exigua in hisce pserim est rebus, sed aliorum potius prudentia & autoritate sum vsurus, vt hinc firmiore sibi fidē quod reddentur apud vel lectores vel auditores vendicet, quāuis non vbiq; nominatim authores recēlebūt, id quod opere sumptae pēciū haudquaquā sed fastidiosum plane foret.

Quis

Quis enim repetitionem tot authorum sine fastidio ferat, quorū totidem ferme sunt, quot (vellonge plures) in orbe mirabilia: maxime quod illorum in hoc volumine nominum praetextatio nihil admodum proficeret. Ea vero quasi ex catalogo in suum locum posthac vel ideo reponemus, ne videamur negare, per quos & ipsi hac in re profecimus, quum vtiq; sit obnoxij, proculdubio animi & infelicitis supra modum ingenij deprāhēdi in furto male quam mutuum reddere. Quales ne sumus, aliorum potius hoc in opere quam nostra dogmata sumus reddituri, ne quid interim ambiamus. Supē igitur, vt relicto littore permittamus vela ventis, & oram soluentibus bene precemur a deo Opt. Max. primū quae coram illo protestemur, nos nihil plane hoc opere toto sensu rum, quod, illius esse possit voluntati contrariū, aut eius ecclesie iudicio, cui prorsus stādum volum⁹, damnandum. A frontispicio proinde operis breuiter protestationem, de praesignificationibus mirabilium nostram sub oculos omnium praecolocaturis sumus, quidque inibi Aethnici prophani quondam senserint, paucissimam commonstraturi.

De authoris in mirabilium significaciones protestatione.

CAP.

Libro nimirum praesenti de significacionibus mirabilium, quibus de nobis sermo haecenus generatim fuit, dicturus, nolim mihi vel tantillum cum stulta illa gentilitate ea in re constare, verum malim per omnia mihi (quod & in libro explorationis Comentarum & de terrae motu responsi palam protestatus sum) conuenire cum Christiana pietate. Quae quum prorsus vanam & superstitiosam illam veterum Romanorum aliarumq; prophanarū gentium circa prodigia, omina, & ostenta obseruationem repudiet, & omnia ad diuinam providentiam pie & sapienter retulerit, haud quidem absurde me facturum censeo, si quidquid hoc est, quod vana vetustas superstitiose seruauit ad providentiam retulero, piaq; voce testatum fecero, nihil supra nihil infra fieri, quod non numinis aut iussu fiat aut permissu, vt pote reputas impiū ēē hic fatum aut fortunam nominare, vbi providentia pensanda est.

D iij Id quod

Id quod fatua illa gentilitas olim circa prodigia, omina, Ostenta & id genus mirabilia fascitavit, quum tamen interim eadem se misera superstitione certissimaque demoniorum illusione (quæ eo seruitutis genere homines deuinctos premebant) sic eiusmodi mirabilibus deuouerat vt crederet se certo ex eis vera prædicere, nec se vel fallere vel falli posse existimans, nempe quod eiusmodi foret illis admirabilibus natura & huic causa, vnde futura prænosci possent. Atque hinc factum, quod Aethnici isti prophani nunquam non a mirabilibus diuinare sategerint, indubita to censentes in hoc illa semper esse producta: quum tamen, Pico Mirandulano post alios teste, eiusmodi mirabilia futurorum signa secundum naturam haberi non posse constet, quum nec illorum effectus, nec causa aut sint aut esse queant, nec ab ea simul causa dependeant, a qua & futuri pariter effectus proficiantur. Proinde non est, quin ipsos ad eummodum negligam? acti e contrario non negemus per ea plerumque nonnihil magni vel præsentis vel futuri, diuina sic ordinante voluntate, significari, non quia illam naturam portendant futuri significationem, sed quoniam deus ille Optimus Maximus super omnia mirabilis ita pro sua ineloquibili sapientia malit nos quam aliter ad bene agendum cohortari, vtcumque id ipsum alio æque modo facere possit. Cuius a nobis facti non est inibi ratio querenda, quum, vt ait Ecclesiastes, omne quod voluerit faciet, & sermo illius potestate sit plenus, nec ei dicere quicquam possit, quare ita facis? Sic itaque nobis sufficiat scire, deum per eiusmodi prodigiosa sua mirabilia nobis nonnunquam prodigiosa ora, vel refragante natura, proinde significare, quamquam sic obscure, vt nemo facile de his citra fallaciam diuinare valeat, nec etiam annuum est, quo quispiam magnopere deinde diuinare contēdat verum sit sit vnicuique, vt per hæc portentosa mirabilia se in timore domini contineat, qui eiusmodi mirabilibus paulo horribilioribus timeri vult, velut quod facere mala possit nec quicquam aliud, quæ admodum alibi in lib. explorationis Cometarum de Carolo Imp. cognomine magno retulimus. Sigdē ille Egmardo Philosopho cum eo de Cometa, quæ tunc satis terribiliter apparuit, conferenti, citatque hoc

Prophe-

Prophetæ. A signis cæli, nolite metueri &c. responderit. Non aliud timere debemus, nisi illum, qui nostri & huius creator est syderis. Rem vero sic in omnibus & ad singula habere, posthac, de ope ferente, non parum multis exemplis & quidem talibus ostensuri sumus, quibus fidem haud illibenter nostram obstringemus.

¶ An mirabilia vel imprimis horrenda nonnihil in vniuersum significant portendantue.

CAP.

II.

Est, quod proxime recensuimus, de mirabilibus, de quibus in præsentia nobis potissimum labor est insumptus, nulli certa possit esse quasi natura prænotio, nisi ei duntaxat cui perinde atque alicui prophetæ diuinitus ad prænoscedum illuminato: nullus tamen inficiabitur, per ea mirabilia nonnihil aliquoties æque, vt ipsa sunt, magni posse, diuina præsertim accedente auctoritate, significari, vnde possumus absque culpa hominibus (quod etiamnum prophetæ quondam faciunt), domini per ea timore instillare auertentes mala, bonaque suadentes & promittentes. Ad quod obscurandum tam suffragatur ratio & mirabilium nomenclatura, quam frequens dignorum fide exemplorum experientia, rerum magistra. Quis enim vt a ratione principium sumamus, haud credat per eiusmodi mirabilia nonnihil vel admiratione dignum significari & illa propter aliquid a deo super vniuersa mirabili vel producta vel produci permissa, quum & iuxta Philosophicum adagium constet, deum & naturam nihil frustra facere, imo etiam nihil sine causa fieri, nec fieri quicquam, quod sui causam non haberet, vtcumque nobis incognitam. Nec profuerit hoc loco in contrarium dicere, quia sint vel præter vel contra naturam mirabilia pene omnia. Siquidem cum A. Augustino respondē dū puto, illis loco esse naturæ voluntatē dei Opt. Max. cuius hæc nutu sunt, nec sine quodam causa, quæ illi quā nobis est multo notior cui & soli quoque constat absque dubio futurorum significatio, ab eo vel solo citra controuersiam præcognita & per ipsum cui vult pro loco & tpe reuelāda. Rationi deinde huic accedit singularium mirabilium

nomen-

nomenclatura, non dubia futurorum vel certe eorum, quæ signi-
ficatur, in vniuersum indicatrix. Non enim mirabilia generatim
dici coepta essent signa, nisi quid ipsa speciatim signarent. Siqui-
dem signa sint ac dicantur, quæ quarundam sunt rerum vel futu-
rarum vel occultarum significatiua. Hinc nedum literarum notæ di-
ci coepere signa, sed & signa quoque sunt, quorum xij in Zodiaco
connumerantur, quia non modo quorundam animalium, quæ ad na-
turam solis iure referuntur, notæ sunt, verumetiam quoniam la-
tentia sub syderum natura quodam modo significant, veluti Astro-
rum periti haudquaquam ignorant. Mirabilia vero, de quibus no-
stra est disputatio, appellari signa tam sacris nusquam non liquet
literis quam facta nunc est nota ratio ob quam signa nuncupari coe-
perint, utpote, qui nonnihil aut futuri aut occulti nobis significet
& aliquoties prædicat. Id quod Cicero summæ apud plerumque om-
nes autoritatis inter cætera hisce confirmat verbis, Prædictio-
nes, inquit, & pensiones rerum futurarum quid aliud decla-
rant, nisi quæ futura sunt omnibus ostendi, monstrari, portendi, præ-
dicti, ex quo illa Ostenta, monstra, Portenta, prodigia dici coepta
sunt. Hæc ille secundo de natura deorum lib. Cui propemodum
subscribit Diuus ille Augustinus in hæc verba dicens: Monstra
sane dicta perhibent a monstrando, quod aliquid significando de-
monstrent, & Ostenta ab ostendendo, & Portenta a portendo,
id est, præostendendo: & prodigia, quod porro dicant, id est, fu-
tura prædicant. Hæc ille nec mendaciter, quoniam ei præ-
ter alia, quæ nunc mitto, accedat verorum frequens experientia
de mirabilibus exemplis, quæ multoties tam sequuta sunt mira-
bilis quam mirabilia fuere ipsa (ut sic dixerim) mirabilia, de quibus
serme infinitis posthac & suis quidem locis relaturi sumus non-
nulla, atque de his hac in parte vnicum duntaxat referendum puta-
ui, unde quasi verbi gratia discas, quam frequenter mirabilia non-
nihil significant futuri, sintque proculdubio eam ob rem signa nomi-
nari coepta, quoniam aliquid fore signant. Nonne signum fuit mi-
rabile, quod Christus dei vnigenitus in vtero virginis fuerit in-
carnatus: Signum fuisse testatur propheta: Propter hoc, inquit, da-
bit

da-
bit dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet & pariet ^{Esa. 7.}
filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Nec quidem vulgare ^{Hier. 23}
sed plane nouum fuit signum, de quo propheta alius. Quia crea-
uit, inquit, dominus nouum super terram, sexmina circumdabit vi-
rum. Siquidem tam fuerit hoc ipsum signum mirabile, ut ad illud
non solum ratio sed & natura ipsa mire obstupuerit, suam videns
sibi legem prorsus in eo sublatam, velut in lib. nostrarum Centu-
riarum fulius aperuimus. Id vero quid hoc ipsum mirabile signum præ-
gnificauit? Vtique humani generis redemptionem, fore quidem,
ut caro .i. homo, carne .i. Christo homine redimeretur & serua-
retur, quo nec in celo nec in terra factum est maius vllum. Hinc
Catholica toto terrarum orbe ecclesia canit. Beatus author secu-
li, seruile corpus induit, ut carne carnem liberans, ne perderet
quos condidit, & cætera. Haud igitur dubium, quin mirabilia
vera, frequenter aliquid futuri signent. An vero quispiam ex
eiusmodi mirabilibus certo prænoscere valeat, capite monstra-
bimus paulo post sequenti.

¶ Typus signi partus virginæ.

¶ An quispiam ex raris mirabilibus futura possit præ-
cognoscere. CAP. III.

Modo constat ex mirabilibus plerumque nonnihil futuri si-
gnificari, prout posthac sigillatim videre erit, nunc deinde
E queri

quæri ad solet, an quæ illa præsignant, præcognosci a quopiam valeant? Posse quidem, inquam, sed non prorsus infallibiliter nec certo nominatim, nisi ab eo, qui diuina est reuelatione præditus, cuiusmodi quondam fuerunt prophete & quidem omnes, quibus prophetiæ donum est concessum. Quod nisi quispiam certis argumentis se agnoscat habere, non est, quod ex mirabilibus illis raris nominatim præcognoscere contendat aut præsumat: quam generatim nihil impediatur ex eis, quæ portendant prædicere, concurrentibus præsertim experimentis, ex quibus aliquoties ars ferme nasci consuevit, vt alias ostendimus, & maxime lib. explorationis Cometis & terremotus. Quapropter sciendū plane hoc loco duxerim, certiorē de mirabilibus esse prænotionem per experimenta, nec tamen ad certa nominatim futura sed in vniuersum & (velut vulgo dicunt) in genere ad incerta, quæ tam bona quam mala nonnunquam accidunt, ideoque nullis præscripta regulis. Quum enim (quod negari non potest) prænotio comparetur a nobis naturaliter coniecturis & hæc vel ex noticia causæ vel experimentis aut vtroque simul nec aliter haberi, causæque mirabilium nos plerumque semper latere, nec facile a quocumque vel quamlibet duce ratione cognosci nec rimari, si perierit de mirabilibus neminem certo posse prænotionem facere, nisi eum qui vel propheta sit vel multis admodum experimentis edoctus. Quonimur pacto prognostica sunt haud secus atque prænotiones quædam ægritudinum & sanitatis apud medicos, apud agricultores & nautas serenitatis & pluuie ac cætero id genus. At hî tamen a prophetis admodum distant & longo proximi sunt intervallo, q̄ res ipsas naturæ op̄e agnoscunt priusquam producantur, cum eas in suis causis præsentiant, prævidentq; atq; id nonnūquā p̄notionis noiē honestare isignit̄q; possunt. E quorū munero recensent Astronomos, q̄ celestium motū indagatores Arithmetica supputatione colligūt obseruationibus & experimentis ita positis, qd̄ in ipsis orbibus euentus est, de restitutionib; syderū, de luminariū defectib; vt pote q̄ p̄sciūt p̄nāciāt que futurū, qd̄ ex confono motu & vsu reuolutionis orbū dephen-
derunt.

derunt. Id quod & medici faciunt, q̄ ex tactu venæ, ex inspectio-
ne lotij excrementorūq; aliorū, de ægritudinis euentu, ex p̄mētis
& obseruationibus admixtis plagiunt. Et eorū quoq; non dissimi-
les sunt nautæ & pastores & agricola, q̄bus de statu aeris sereni-
tates, pluuia, æstu, siccitate, sepe notū ante quā fiat, quod futurū, est
rustici & marinis obseruationibus. Quorū & nonnulli alijs similes
sunt, q̄ prudentia pollentes longo & diuturno vsu rex̄ edocū s̄e
penumero quod futurū, in prouincia, in ciuitate, in domo est, ratio-
nabili coniectura p̄nosunt. Ad illos quoq; morem non desunt,
q̄ credunt posse nonnullos ex mirabilibus prodigiosis p̄noscere
sed vtrosq; citra diuinam reuelationem multoties fallere ac falli.
Siquidem nec Astronomicis supputationibus ad ligum semper con-
uersionis celestis ordo respondeat, ipsosq; medicos sæpe (vt con-
stat) fallant prognostica, & nautis ex insperato procella ingruat, &
agricolationibus aut pluuie aut siccitatis opportuna credita prædi-
ctaque quandoque non eueniat, quandoque non faueat, & viri
prudentes interdum hallucinentur, nisi diuino lumine, quod pro-
pheta; est, adiuentur. Quāto proinde nunc magis isaniūt Ma-
gi, Neocromāti furitūt, Astrologi diuinatores fabulantur & de-
cipiūt, Gemāti nugātur, Chiromāti delirāt ac id gen; alijs, si-
ue Astrologi, siue Arioli, siue Auspices, Haruspicesq; siue Au-
gures, siue diuini, siue Pythonici, siue phanatici, siue alio quocūq;
noie appellentur q̄ diuinari oēs recte quā p̄scire & p̄nosce dicēdi
sunt. Quorū more non putauerim p̄notionem haberi posse a mi-
rabilibus prodigiosis sed ab eis potius sciri nonnihil ardui per ea
significari, quibus deus ille Opt. Max. quasi per quædam ani-
gmata suam mundo significet vel gratiam vel (vt plurimum) in-
dignationem, prouocans interitū nos ad poenitentiam pro peccatis
nostris, ob quæ huiusmodi plerumq; non solum mirabilia sed
& adueria iusto illius iudicio obueniunt. Id quod ex sua ipseue
stigabili consilio mauult per huiusmodi portentosa mirabilia
aliquoties quam per alia iudicia demonstrare, velut creditu ne-
fas haud esse, sequens caput ex parte indicabit.

¶ Num deus Max. per prodigiosa mirabilia mauult aliquoties quam per alios modos suum iudicium & quidem paulo occultius mundo reuelare.

C A P. III.

I Am deum reor ex dictis constare, per prodigiosa mirabilia deo sapientiss. diuinitus ordinante non aut natura vel eius causa efficiente nobis interdū futura significari & portēdi, hocq; ipm diuturnis liquere experimentis, quæ suis, vti deinceps illa partim sub oculis collocabuntur, exemplis haud vacant. Subinde quæri solere animaduerto, num credi par sit, deum quandoq; iudicium suæ diuinæ maiestatis mūdo p huiusmodi monstrōsa mirabilia se cretius & occultius subindicare? Respondeo credi dignū & fas esse. Si enim, quod constat, eiusmodi diuinitus enata mirabilia aliquo modo conferri possunt admonitionibus prophetis, creditque potest, eorum, de quibus hic sermo, mirabilium significationem quodam modo prophetiæ comparari, profecto fas erit etiam credi, deum per eiusmodi miracula suam rite voluntatem, vt cunque paulo obscurius, æque atque per quasdam prophetias mundo reuelare, hocque tum facere illum, quum veros illos prophetas, quos pro sua in nos clementia plerumque mittit, vt admoncant, audire mundus reculat, audientis & visus horribiliores, iuxta dominum, alibi serio dicentem. Dico vobis, quia si ij ta cuerint, lapides clamabunt. Quo nimis ferme pacto prodigiosa mirabilia prophetarunt, per que ea dominus suum arguit iudicium, quando seruatore nostro in ara crucis defuncto prodigiose, sol obscurari, terra tremere, velum scindi & id genus portentosa mirabilia fieri cœpere. Nec est, quod quispiam, quasi creditu indignam, huiuscemodi prodigiosam prophetiam plus æquo demitur, quum & deus ille Optimus & sapientissimus adhuc ferme modum veris prophetis aliquando vsus fuisse dignoscatur. Apud sacras quidē literas inuenimus, varios adeo Maximo fuisse prophetis prophetiæ reuelationis modos. Aut enim illis p auditū vel visum exteriora esse oblata obiecta, q̄ res fuerunt futuræ, signa & notæ, aut menti impressa, aut inter sensum.

sensum exteriorem & intellectum imaginariæ potestati frequentius insinuata. Sic Daniel scripturā vidit in pariete, sic audiuit Samuel verba mentis intuitu. Sic Moysi quoque futura monstrata sunt, sic Dauid etiamnū Christi mysteria perspexit intellectu, sic insulae Solomoni intelligibiles rerum species fuere, sic Zacharias equos & quadrigas imaginariæ contemplatus est, sic ollam succēsam vidit Hieremias, sic fictorem locustæ & cæmentarij trullam Amos inspexit. Sic etiamnum id genus alia in nouo reperies in strumento, vtpote in Euangelijs, in Pauli epistolis, in actis Apostolicis, in Iohanni Apocholypsi. Ad hunc quoq; modū multiplicam prophetica nec verbis duntaxat aut scriptis, nec vni tantum aut pluribus populorū sed & proferri solita fuere factis ipsis, quæ signa fuerāt futurorū exprimi atq; doceri. In confesso quidē est alii quos prophetarū non scripisse, quæ pronunciarunt, velut in regū Historijs non obscure legitur: chartis alios mandasse, nempe Esaiam, cui, vt scriberet, præceptum erat: nonnullos vt Esaiam Ezechiam, Natham Dauidi, Helizeum Achabo & Assyriorum regi iussu dei particularibus hominibus & regibus p̄dixisse; nonnullos quoque multitudini, nimirum eosdem, Esaiam. s. & Helizeum ventura pronunciaſſe, nonnullos non solū verbis, sed & factis futura nunciaſſe, quemadmodum Hieremias, vt sanctæ testatur literæ, ex dei præcepto lumbare in Euphrate flumine posuit, indeq; putrefactum extraxit, futurum significans, vt eius populi superbia putresceret & plecteretur. Idem catenas quoque collo circumdedit, easq; misit ad reges, qui essent regi Babylonio feruituri. Ezechiel etiamnum diuino mandato plurima fecit, quæ in eius libro posita sunt, quibus futura nunciarentur. Quā proinde hisce nouissimis maxime temporibus dedignamur viuos & loquentes prophetas illorumq; viticinia & oracula viua non secus atque Iudæi quondam & Aegyptiaci negligimus, necessum est, vt pro immania dei Op. Max. in nos pietate nobis appareant & loquantur miro quodā modo prophetę muti, quales sunt prodigia, Ostēta & monstra in cælo, mari, terraq; passim apparentia, per quæ & olim idē deus Max. Aegyptijs & Iſraelitis obduratis & hocge-
E iij pro loco.

nus alijs peccatoribus impenitētibz suū aduersum eos iudiciū pro loco & tempore adaperire quam secus maluit, quemadmodum posthac de singulis mirabilibz. & nominatim sic, deo gratiam fauente, docebimus, vt interim nolim⁹ ea qđem mirabilia superstitiosius a quopiam obseruari, verum plerosq; omnes scire velimus, eiusmodi mirabilia non omnino frustra apparere sed multis deū Max. per ea loco prophetiaz nonnihil ad bene beateque viuendum in terrore plurimorum portendere, vt vel per mutas creaturas ille nos admonere possit eorum quæ sint vel agenda vel dimittenda, veluti qui sano sunt iudicio facile ex ijs, q̄ sequuntur, diiudicare poterunt, mutua exēploꝝ, quæ recensebuntur collationem faciuri, simulque p̄sentia præteritis & diuerso hęc illis gnauiter compositori. Non enim aliter poterūt de illorum futuris significationibus prognosticare, quamuis & sic falli queant, quum ea, scilicet, mirabilia nihil semper certi monstrēt, nec monstrata possint nisi deo reuelante multoties prænosci.

¶ Sequuta fuisse quondam, quæ miracula præsignificare visa sunt.

C A P. V.

Supereſt igitur vt ſigillatim de mirabilibus & eorum prognosticis dicturi ſimus, quæ non aliter poſſunt facilius quam per exemplorum collationem & ſimilitudinem accipi. Atque ideo ſemper hoc procedemus ordine, vt referemus ea, quæ quondam fuerunt quodammodo per mirabilia vt cumq; præſignata & ſubinde tempore ſuo ſequuta & completa. Vnde cauiores forſan partim lumine naturæ, partim & præcipue quidem diuinæ reuelatione per præteritoꝝ experientiā adiuti ſubſolacere poterimus quidam & noſtræ ætatis mirabilia portendant. Quamquam neminem ſic velim mirabilibus addiſtum, vt ſuſtitioſius indubie de ipſis diuinare pergat, cū illa non ſemper ideo ſiant vt ſingulartiter hoc aut illud certo vel eſſe vel fore p̄monſtrēt, ceu procedere ordine magis ac magis perſpicuum fiet. Hic autem primas ſibi vendicant miracula, qm̄ ea cæteris veriora ſunt rectiusque haberi poſſint mirabilia, ad quæ vel maxime plerique omnes obſtupescimus, quoniam illa vel ſola ſemper deo duntaxat aut ordinante aut propter

aut propter notas ſibi cauſas permittente, nullam illis natura op̄e ferente, nec aliquo plerūq; temporis momento intercedēte, nec vlla aliquoties materia præexiſtente ſed prorsus mirabiliter fiat. Atque nimirum licet miracula, quod paſſim in noſtris Euangelice veritatis Homilijs oſtendimus, inter cætera potiſſimum ſiant olimque facta ſint, vt fides hinc in deum patrē adeoq; in illius vni genitum, Ieſum Chriſtum, & quæ eo pertinet hominibus fieret, augetur & accreſceret: nihilominus tamen & ipſa interim vel ſub myſterijs quibuſdam ita ſemper aliud figurarunt, vt Theologi non continēdi adfirmare non veriti ſint miracula, quæ fecit dominus nŕ Ieſus Chriſtus, eſſe quidem diuina opa ad intelligēdum deum, de viſibilibus tamen admonere hominem, eaq; a nobis non tam in ijs, quæ ſoris ſunt, ſed magis quæ per illa myſtice deſignantur eſſe miranda & ſtupenda, vt pote qđ Chriſtus ipſe ſemp ſua miracula quid maius ſub myſterio præſignificauerit. Quæ admodum apud Origenem, Gregorium, Hieronymum, Auguſtinum, Ambroſium, Iſidorum, Hiſpaleum, Rabanum, qui, deo gratias, noſtra quoque opera propediem, vt ſpero, non ſine cornucopia proditurus eſt, & apud id genus Theologos videre eſt, qui paulo diligentius & exactius diuinorum miraculorum Allegorias & myſteria diſputant. Apud quos ſane pluſquam abunde videre eſt, quam plerumque ſemper deus ille Max. non nude operatus ſit miracula verum per ea aliud quoque præſignificauerit portenderitque. Nec eſt, vt omnia huc adſcribamus, quibus hoc patet quod dico, exempla. Id quod infinite ſit, arbitror, ob multitudinem operæ, cæterum ſuffecerit, puto, vnum aut alterū vel certe pauciſſima ex innumeris in hunc locum reponere.

¶ Iam proinde quis ignorat deum Maximū per ineffabile miraculum creationis Euxæ ex Adami coſta & vniuſque in paradyſo coniunctionis portendiſſe ſacramentū coniugij, quo vir & mulier coniunguntur? quandoquidē Paulus ille præcipuus ſcripturarum ſecretiorum diuinorumq; myſteriorū poſt Chriſtum, doctorem Max. interpres pluſ quam aperto illuc reſpexerit, miraculum creationis protoplaſtorum ex parte diſſerens, obſirmatus

autho-

Mat. 10.
Marc. 10.

1. Cor. 10.

authoritate Iesu Christi, veritatis ipsissima, idem in suo Euangelio negotium modo, quo nos hac parte, ageris. Deinceps quoque quis nescit & per miraculum transitus Israelitarum per mare rubrum fuisse Christianorum baptismum, eodem Apostolo teste, p̄ figuratum ac ita deinde subsequutum? Nonne per miraculum quoque mānā quo deus in deserto Israhelitis pluit, omnem in se delectamentum habentis praefiguratum est verum illud manna, corpus. s. Iesu Christi, a patre Opt. de cælo per partum virginis Mariæ delatum? Certe nemo poterit inficiari, quum & id genus alia in vniuersum omnia, Paulo post Christum teste, in figura illis contigerint, quæ & subinde in rei veritate palam sunt & plus quā euidenter subsequuta & impleta. Sileo interim sexcenta alia, g̃b. omnino testatum sit miracula ipsa haudquaquā frustra fieri, imo nonnihil per ea nobis significari, vnde multoties diuino lumine illustrati prænotionem capere queant. De quibus auditorem & lectorem remiserimus ad sacra Biblia & ad eorum interpretes, post quos & ipsi nonnulla in lib. nostris Theologicis contulimus, hac quidem parte non necessario repetenda.

¶ Typus significatorum per miracula.

¶ Prodigia quondam fuisse sequuta quæ significasse cre-
dita sunt.

CAP. VI.

Subsequens

Subsequens & proximus est locus prodigijs, mirabilib⁹ post miracula, vt primo huius opis libro dixim⁹, longe proximis. Eavero tam non frustra credi ccepta sunt portendere futuri quicquid, vt ipsa (Cicerone teste) a prædicendo non autem (vt quidam putarunt) a porro & adigendo, dicta sint. Sunt proinde prodigia, quādam mirabilia adeoque insolita, vt non possint non rerum paulo remotius futurarum & quasi, vt sic dixerimus, a longe & procul esse significatiua, siquidem non statim cueniant, quæ porro, id est a longe & suo tempore futura prædicunt. Nec huius fuere opinionis Aethnici tantum, sed & authores Christiani. Inter quos diutius ille Augustinus tam non est contemnendus quam ē ab Ecclesia Catholica ad columnas ipsius graui iudicio receptus. Ille q̃ dem in Euangelium Ioannis scribens, & eodem in loco quædam Christi signa & prodigia paulo alt⁹ repetēs ait: Nunc vero quæ portendit aliquid res illa, loquitur autem de prodigio quodā, non enim sine causa dicta sunt prodigia, nisi quia aliquid portendunt. Prodigium enim appellatum ē, quasi porrodictum, quod porro dicat, porro significet, & aliqd futuræ eē portēdat. Quia ergo aliquid prodigia omnia portendebant, aliquid illa omnia prædicebāt. Hæc ille, & vere quidem omnia, vtq; rerum quoque exitus per earundem experientiam sole clari⁹ ostendant. Nec est, qd̃ hac parte ex Prophetarum monumentis exempla colligam, quā sic illis abundent sacri scriptores, vt eorū inibi discitili⁹ sit exitū quam principium inuenire. Itaque mihi non tam copia quam modus in recensendo quærendus est. Quem vt tutius obseruē, paucissima ex multis commemorabo. Nunc proinde quis negabit prodigia illa Aegyptiaca dictū audiatq; supra modum horrenda, de quibus paulo supra, quondā non portendisse Pharaoni & suis multo horribiliora, quā ille cum omni suo exercitu, procinctuque bellico sic in mari rubro mergi cœperit, ac subito prorsus perierit, vt ne vnus quidem superstes manserit, qui tātam cladem domum retulisset, pergentibus interim filijs Israel incoluminib⁹ per medium sicci maris vsque in terram melle & lacte fluentem, vt pote quibus aquæ quasi pro muro a dextris & sinistris fuerint.

F

Argumento

Argumento interim, quod & obiter notandum duximus, prodigia simul & semel nonnullis aduersa nonnullis vero secunda, quāquam frequentius aduersa portendere. Quemadmodum & prodigia illa, quæ Hierosolymis olim tam varia quam terribilia com parueri satis superque testantur, nam & ipsa Hierosolymitanis pessima quæq; non multo post futura portenderunt, nimis p ea Eusebio teste, aperte futurum, & vrbis & gentis prælagiebatur excidium. Atqui illi velut affati & amentes, & qui neque oculos neque animam in se haberent, spreuerūt omnia, quæ cælo, terra, marique nunciabantur per huiusmodi signa & prodigia, quibus tamen deus ille clementissimus mentium eorum duritiam diuina maiestas mollire nitebatur, terrores simul & minantem dextram ostentans potius quam inferens, ut qui non vult tantum peccatorum mortem, quantum vt conuertantur & viuant. Quid insuper? Nonne & hæc ipsa dudum prodigiosa Hierosolymitana clades & prodigioꝝ frequentia circa fines sæculi portendit, domino teste, calamitosum totius huius orbis excidium & iudicium deinde supremum longe terribilissimum, imo & paulo post tantā fore prædicet tribulationem, quanta a mundo condito non fuerit, nec postea sit vngnam futura? quemadmodum fulissime cum in opere nostrarum Centuriarum, tum Catholicorum disputaui mus, disputaturi quoque, deo duce, in Metaphrasi nostra in Euangeligraphos.

¶ Typus significatorum per prodigia.

¶ Sequuta fuisse quondam, quæ per Portenta significari credita sunt. CAP. VI.

Proxima prodigijs sunt Portenta, quamquam prorsus eadem a quibusdam iudicata, quum tamē non parum diuersa esse libro abhinc secundo probauimus. Siquidē portenta sint a natura omnino aliena & tā extranea, vt ferme supra & contra naturā fieri credantur, proprie a portēdendo nūcupata, qm̄ portendant, id est, præostendant & a longe significant, multoq; aliud quā demonstrent, designent, a deo tamen, vt eueniant mirabiliter ordinata, expostitūq; difficillima. Quo sane pacto non defuerūt, qui prophetarum dicta & oracula dicerent portenta, quoniam porro, id est, de longe tenderint, futuraq; diuinauerint. Portentorum duo ponimus genera a seipsis admodum diuersa. In quorum primo genere sunt Cometae, terræ motus & id genus alia, de quibus extat nra exploratio & responsio, huic sane loco non dissentanea, proinde adijcienda huic de mirabilib. volumini. Alterius portentorū generis olim fuit, qd de rege Myda, cuius imperio Phrygia fuit subiecta, scriptores tradūt. vtpoteq; huic puero quondā dormiēti formicæ ios grana tritici congesserit. Id qd ab augurib. creditū est portētū copiosiss. oli pueri diuitias & gazas. Nec vanū qdem fuit portētū nec illius prædictio cassa: quandoq; Mydas ille cunctorum pene regum opes abundātia pecuniæ antecesserit, infantiaq; incunabula vtili deoꝝ munere donata onustus auro atq; argento

F ij gazis sic

gazis sicpensusauerit, vt Poetæ fabulati sint, in aurum conuersum, quicquid ille manibus attigisset. Huius portentum simile narratur per M. T. Ciceronem de eloquentissimo Platone: nam quū ille dormiret in cunis adhuc infantulus, apes in labris eius confederunt. Id quod, eodem teste, & testibus portentorum interpretibus, portendit Platonis suauitatem orationis, quæ profecto tanta fuit vt ipsa merito fuerit melli dulcissimo comparata, adeo, quod illæ apes non montem Hymetium thymi florem redolentem, sed Musarum Heliconios colles omni genere doctrinæ florentes de arum instinctu depastæ, maximo ingenio dulcissima alimēta summae eloquentiæ instillasse videntur. Quod vsque adeo sensit de illo Quintilianus, vt sibi non hominis ingenio sed quodam delphico visus sit oraculo instinctus fuisse. Quod autē illi tradit de Platone, nos de Diuo Ambrosio, Episcopo Mediolanensium digniss. affirmare non dubitamus, nimis Platonem dicēdi suauitate haudquaquam prorsus impar. Siquidem cuius dulcedinem orationis idem, quod Platonis, arguit portentum. Ex illius enim adhuc infantuli dormientis ore prodierunt quasi examēne quodam apes, haudubium futuram pueri dictionis suauitatem & sapiētiam portendentes. Nec quidem fefellerunt. Quum scis deinde dicendi suauitate polluit, vt non iniuria sit appellari ceptus Plato Christianus. Nec est, vt multis adhuc exemplis morer aut comprobare nitar Portentorum prædictiones, quum diligentissimus qsq. sibi facile colliget ea, sicubi opus fuerit, aliunde. Paucis proinde contentus non addam nisi vnicum de portentis non vulgaribus exemplum, quod nostri inclytis literarum monumentis prodiderūt de deipara virgine Maria. Quandoquidem vulgare non fuerit in ea portentum, quod ipsa adhuc infantula, vtpore trima, tumq. in templum Hierosolymis offerenda, quindecim illuc gradus & in horum nouissimo constituta sine adiutorio alicuius ita cunctos concesserit ac si iā perfectæ eēt ac adultæ ætatis: argumēto citra dubiū illā sic oēs oīm virtutū gradū superaturā, vt merito mirādis laudum præconijs parē non esset habitura. Id qd sane portētum tam non fuit falsum, quā non mentitur scriptura, quæ adfirmat illam pleraque e.

pleraque omnes Hierusalem filias virtutum diuitias & quidem vsque adeo supergressam, vt cunctis tanto sit maior habenda, quāto maior est sol minoribus in cœlo syderibus. Quæ vel ideo tulit vna omnium virginalis appellationis decus, estque ita pie & sancte comparatum, vt vbi nomen virginis, vox cœlo grata, inferis inuisa, gentibus popularis, ore effertur, hic Annæ filia, Christi parens nominari, nec vlla virginum alia intelligatur.

¶ Typus significati per portentum.

¶ Sequita quoque fuisse, quæ per ostenta significari existimata sunt.

CAP. VIII.

Portentis tam primus est ad ostenta locus, vt hæc inter se prorsus ferme similia vel propemodum eadem fuerint credata nonnullis, quæ tamen ipsi loco superiore discreuimus, subtili utenque discrimine, nunc frustra repetendo. Licet etiam nunc prodigijs ostenta videantur omnino agnata, tamen & ipsa pariformiter diuersa probauimus in hoc vel vno, quod illa. s. prodigia fieri natura credantur, hæc vero præter ordinem naturæ, accelerareque euentum, præsignareq. omnino nonnunquam, vti quæ præsignata tardius eueniant. Præsignare autem aliquando vel paulo frequentius ostenta, argumento est nomenclatura, quā ipsa dici ceperint, quia non nihil ostendant, veluti monstrapror-

F in sus.

sus ostentis conformia, quæ quæquam monstrant. Differunt autem hæc in præsignando a portentis, quod tametsi portentavideantur natura fieri, raro tamen se ostendunt & futuræ aliquid cum temporis intervallo denunciant, ipsa vero Ostenta nonnihil vel statim vel paulopost futuræ ostendunt. Id quod tamen non de omnibus ostentis intelligendum censuerim. Sigdem (quod supra ex Labeone Iuricon. retulit) duo sint ostentorum genera. Primum quidem est eorum, quæ contra naturam gignuntur & fiunt, alio nomine monstra vulgo nuncupata. Cuiusmodi fuit olim (de quo post alios Valerius) puer infans, cum Elephantino capite natus¹. Et huic simile aliud quoddam mulieres in Gallia omnia membra, singula usque ad umbilicum, divisimque opabantur, una mortua alia supuixit, triennio mortua portans. Hæc sane & hoc genus alia, ut plurimum, ostenta monstraue plerumque quid magni & horrendi non modo ostendunt sed & vel iam adesse vel paulopost futuræ demonstrant, ut quæ virtute vocabuli rem præsentem respiciant, non autem, ut portenta tempus futuræ. Puer proinde Elephantinū caput habens monstra bat haud multo post tempore futuræ: verbis a Gallis excidium. Ipsum vero monstrum duarum mulierum facile præsignabat præforibus esse (ut certe aderat) effeminatum tempus, quale fuit circa annos humanæ redemptionis. M. quando fides christiana cœpit plurimum deficere, adeoque homines ipsi a pristina virilitate deficere, passim que in christiano orbe nec sacramenta nec Ecclesiastici ritus observari. Quemadmodum & hæc nouissimis temporibus (prophetaeque fieri videmus. Id quod huius quoque tempestatis ostenta, quæ nusquam non ferme apparent, haud obscure commonstrent. Hinc non omnino hallucinantur, qui dixerunt monstra & ostenta ideo vocata, quoniam quiddam mali vel adesse vel paulopost adfore ostendant & monstrant. Atque ideo alias, ut in posteriore Machabæorum libro proditum est memoria, non absurdè nec improprie precati sunt homines, in bonum monstra conuersum iri. Ea propter haud prorsus hæc sunt parte audiendi, paulo solutius dicentes. Quid cum futuro euentu cognationis habet ostentum monstrumue aliquod? An quod ex defectu naturæ particularis vel ma

vel materiæ. scilicet repugnantis vitio vel agentis imbecillitate forsitan contigit, ad efficiendum aliquid magni adducetur a nobis? Respondeo, ignorare eiusmodi homines, ostenta tum quiddam ostendere, quum fataliter eueniunt, quando deus ille super omnia mirabilis ex causa fortasse nobis incognita in hoc huiusmodi ostenta præordinat, ut ostendant, atque sic nobis timorem, qui prouocet ad poenitentiam, paulo arctius insigant. Non enim illiusmodi monstra propter unam solam vel alteram sed & ob multiplicem causam producantur. Id quod non sane fugit prudentissimos olim Iurisconsultos, apud quos in non vulgarem controuersiam venerunt monstruosi partus. Siquidem dubitatum fuerit, an qui contra formam humani generis conuerso more procreati essent iure liberorum censerii possent? Non censerii responsum est, utpote quos pater nec obligetur instituire nec exheredare. Ipsos tamen censerii liberos, ut implerent conditionem legati paratibus relictis, tum videlicet, quum parentes qualiter potuerunt statutis obtemperauerunt, non enim recte parentibus imputari, quod fataliter accessisset, secus si ipsorum culpa. Quanquam alias ob causas sine etiamnum vitio parentum huiusmodi partus euenire queunt, quas discutere non nostrum sed aliorum est. Sat nobis fuerit, hoc admonuisse loco. Ostenta nonnunquam quid portendere, tametsi illa futurorum signa secundum naturam haberi non possint, quum nec illorum effectus, uti supra declarauimus, nec causa aut sint aut esse queant, nec ab ea simul causa dependente, a qua & futuri pariter effectus profiscuntur. Quamdoquidem ea in diuinam omnino providentiam retulerimus, quæ huiusmodi monstra fortassis ex occultata causa, ut quid significant, ordinauit, & quidem sic aliquoties fieri permittit, ut per figuram, quasi sunt & apparent, facile quod significari volunt, insinuant. Quo nimirum pacto Monstrum quoddam sub Lodouico Imperat. III. natum proditur capite Canino, cætera homo, euidenter tum demonstrauit monstruosos & caninos homines qui sub id tempus non aliter atque canes latrantes huc & illuc vacillarunt. Interim quoque non clam est, quidnam monstruosus

L. monstane
 ff. de statu
 hom. l. q.
 ceratrum
 De posthus
 m. hered.

monstrosus ille in Germania vitulus idemq[ue] similitudinem monachi anno abhinc duodecimo natus portenderit. Quo de Ioannes Coelæus, Theologus multiplici nimirum nomine non illaudatus, tam vere quam docte nec sine prophetico spiritu, ceu alia quoque non parum multa, scripsit, quo lectorem mitto. Quāquā quid opus est testimonio scripto, quum idem monstrum magis ac magis adhuc sese monstret, & ostentet, ac nesciam quid reliq[ue] portendat: Et hactenus de primo ostentorum genere. Secundum genus est eorum, quæ prodigiosa videntur, de quibus inter prudentiores non æque controuersum est, vtpote, quæ propemodū semper portendere & tardius interdum credita sunt, siue illa fuerint naturalia siue supernaturalia, nec a sacris aliena scripturis, quib[us] indubie liquet sæpenumero huiusmodi ostenta non contemnenda nec vulgaria portendisse. Quis enim ignorat ostentum fuisse plus quam mirabile, rubum illum, quem Moyses vidit incombustum, quum Raguelis oues pasceret: Quid autem quæso aliud deus ille Opt. Max. per tantum olim ostentum portendere præsignare voluit, nisi profecto per flammam spiritus sancti gratiam, per rubum desiparam virginem Mariam: quam gratia sp[iritus] sancti non consumpsit impregnatam, filio dei in ea carnem sumente, obumbrante spiritus sancti gratia, pudor virginis illæ sus permanferit, atq[ue] sic ostentum ipsum, quod patriarcha vidit, incarnationem verbi virginis que matris integritatem perpetuam præsignauerit. Nonne quoque ostentum erat satis admiratione dignū stellā illa, quam Magi in oriente viderunt: Per eam quid aliud deus ipse portendit, nisi filium suum vnigenitum esse natum, stellā vtiq[ue] omnium longe lucidissimā, de se alibi dicentem: Ego sum genus & radix David, stellā splendida & matutina, ex Iacob orta: quamuis hæc mystica longius traxerint euentum.

¶ Typus significatorum per ostenta.

¶ Sequita

¶ Sequita fuisse, quæ credita sunt omina prædicere.

CAP. IX.

Hic sane locus est omnibus. Quæ tametsi nonnullis illa duntaxat haberi solita sint, per quæ a cæteris mirabilibus diuina quadam indagine prænoscescimus, vtiq[ue] in certo, nos tamen ipsa titulo mirabilium dignati vel ideo sumus, quoniam mire rege quarundam nos aliquoties, admoneant, a sacra professionis hominibus tum ceu superstitionis haudquaquam pro loco & tempore obseruata, quum in ea sibi deum crediderūt, qd op[er]e aut factu aut dimissu paulo diuinius & secretius reuelare, non tamen illis sic addicti, quod superstitionis fuisse videretur nihil attentassent, nisi prius omine religiosius obseruato. Id quod Aethnici factitauerunt, ita hæc in parte superstitiosi, vt q[ui]q[ue] essent auri, id ipsum prius omnibus ac eius successum experiri conarentur, quodq[ue] bonum, faustum, felix, fortunatumq[ue] esset præferrent. Atq[ue] hinc factum, vt apud Rhomanos olim Imperator exerciti, censor populum non nisi capto omine lustrare soleret, vtpote apud quos intantum creuerat superstitio, vt non ex improuiso solum, vox apud illos oblata sumeretur pro omine, sed expectaretur etiam petereturq[ue], ita vt capiendi omnis causa in Sacellum exirent & vocem expectarent, quinimo plerumq[ue] rem ipsam, quum omen illi etiam ex rebus ipsis sumerent, veluti supra diximus. Non sic autem p[ro]ph[et]ia homines obseruare soliti sunt, verum quoties in hæc auri essent quicquid

G cuius

cuius erat successus anceps deum supplices exorabant, vt qd facto opus foret signo quopiam adaperiret. Præterea si quid forte fortuna & quidem paulo rarius obueniebat, quod male videretur ominari, id ipsum precabantur a deo Opt. bonam in partem fausto omine conuersum iri. Atque hoc illi pacto quicquid omnis esse poterat in diuinam pariter prouidentiam referebant, qui huiusmodi id secundis & in medijs causis perpetraretur, huius interim paulini non immemores: Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi, gratias agentes deo & patri per ipsum, vtpote citra cuius voluntatem nec passer in terram cadit, adeo quidem, vt eius etiam benigna largitas, coruorum filios pascat. Huic propterea nos quoque acceptum referemus, quicquid vbiq; est ominis, quod non fortuito prorsus motu sed diuinam quidem prouidentiam multoties constare nequaquam credimus; haud sane nesci, verba & facta humana, quæ pro omnibus accipiuntur, dispositioni corporis celestium minime lubiacere, sed secundum diuinam prouidentiam, q̄ (vt ait scriptura) attingens a fine vsque ad finem fortiter, disponit omnia suauiter, ordinari. Ad hunc sane modum quopiam non impie sentiet de omnibus q̄ nonnulli plus iusto explodenda duxerunt, nesci fortassis quam non sint illa a sacris alienaliteris. Sigdem inibi non modo offendantur omnia, quæ nonnihil effectus vt sic dixerim, habuere, verum etiam inueniantur, q̄ illa paulo religiosius modo, quo diximus, obseruauit. Nam, vt a vetustioribus rem exordiar, quod Moyses adhuc infans, coronam capiti admotam consciderit proiectaque pedibus conculcauerit, indubitatum fuit omne fore videlicet illi, q̄ regē Pharaonē virtute diuina deuicturus esset. Et eiusdem quoque fuit gñis omne sed admiratione pene maius, qd Ioannes Zachariæ filius nondum in lucem editus, indubitato prophetici spiritus argumento, sub ipsum deiparæ virginis, ad Helizabatham matrem ingressum, gestienti similis, visus est sentire, seruatorem humani generis adesse, qui virgineo gestaretur vtero. Atq; hoc profecto fuisse quis dubitat omen propheti-

cuna.

eum, quod Symeon, venerandus ille senex, quum optatum in vlnis suis humanæ teneret redemptionis pignus, inquit: Hic gladius tuam ipsius pertransibit animam. Nec ab omine, vtcunq; prophetico, diuersum fuit, quod Hebræorum pontifex Cayphas, p concione effatus sit, oportere vnum mori pro populo. Et illud quoque fuisse omen vel memoria paulo recentius, quod Imperator Constantinus, quum forte aciem in aduersum hostem instrueret, crucem in cælo intuitus sit, simulq; vocem audierit: Vince in hoc signo, accepit omen Imp. ac simul victoria sequuta est. Nec dissimile huic hoc est omen, quod quā prodixisset olim frequens Rhomana ciuitas obitum Aenæ Silio Piccolomineo Antistiti, supremi ordinis Rhomani ad noui pontificis creationem venienti, pars ciuitatis multo maxima pontificem salutarit. Profecto fuit hoc illi omen ominosum ratum. Si quidem creatus sit idem illis ipsis Coniunctis Pontifex, piusq; cognominatus. Sed quis hæc & horum similia omnia recenseat, q̄ passim contenta sunt tam piore quam prophætorum libris: vtpote qd nec operæ p̄ciū fuerit, nec commodum. Quamuis exempla omnium tam plurima quam scitu digna satis fideliter prodita sint memoria a prophætis scriptoribus. De quibus ipsi data opera & ex composito in præsentia silebimus, ostensuri, quam non impie viri p̄i quondam testimonio Bibliorum omnia pariter obseruauerunt. Gedeon quidem audito inimici somnio tanquam sibi fortunam belli felicius pollicenti se ad bellum accingerit, futurus victoriæ compos. Ipse quoque seruus Abrahami nuntius ipsius futuram intellexit. Neuter tamen superstitione sed vera ductus religione fuit. Hic enim seruus orarat petieratque sibi futuram Isachi uxorem verbis indicari, quæ velut ad sui instructionem a diuina prouidentia præordinata pro omine desumpsit. Ille vero, Gedeon iam deinceundo prælio instructus ab angelo erat, diuinitusque antea doctus, vt in castra pgeret ad obseruanda eorum q̄ illic erant verba, quo securior ad tuadendos hostes descenderet. Iam vero etiam huiusmodi & hoc genus verba, ab ipso deo Opt. Maximo omni, prout ei lubet,

G ij per-

permisuro, cui omnia subsunt, & iustissime quidem ordinari possint, illis videlicet, quos sic de rebus aut agendis aut dimittendis instructum iri mauult, nihilo minus tamen appellatione omnium rite dignantur illa non tam superstitiosa quam religiosa. Quale fuit & illud Eliezer, qui verba Rebecca obseruans haud impie pro omine accepit. Nec vacat hosce omnes, qui restant, recensere, quos inculpatim quis possit in capiendis omnibus emulari, modo non protendat ulterius verba quam exigat aut naturæ aut diuinæ prouidentie ordo, quo nimirum pacto superstitiosa proditura sint omina cum alias tum nomine diuinationis & augurij prorsus interdicta, quum & alioqui ex natura, si diuinæ prouidentie respectus non adest, explosi facile videantur posse, quum nec effectus (quod supra diximus) nec causæ esse possint futurorum nec simul ab eadem naturali causa cum futuris produci, quorum nullo sane modo signa indiciaue sint aut haberi valeant.

¶ Typus significatorum per omina.

¶ Nec præfagia fieri frustra sed ea plerunque veritatem fuisse sequutam.

C A P. X.

NON est, ut aliqua sim hoc loco præfatione vsurus de præfagijs, quæ hanc sibi partem merito vendicant, tanquàm omnibus

bus proxima: quod equidem illorum agnitionem & quam distet ab omnibus libro abhinc secundo pro virili docuerim, hoc deinde capite ostensurus, quam non sint plane nulla ipsa præfagia. Id quod primum arguit vocabulum præfagij. Quod sane verbum, ut etiam Tullius adfirmat, consuetudo, veluti & cætera, de quibus hucusque disputauimus, haud approbasset, si ea res nulla esset omnino. Deinde quod habet nomen non parum multa corroborant exempla, quibus de paucissima huc sumus transcripturi. Quam non frustra rex Saulus sibi præfagisset, si potuisset is aut voluisset fatum tempusque fatale declinare, sacre literæ non tacet. Quâdodē vicit ille non vno prælio Philistæos, verum suprema illa pugna, quæ fuit ipsi cum e agente, fuit & humanorum operum eidem vltimum, præter solitum formidata ē, tamquam sibi & suis funesta. Nec illius mens futurorum sollicita, sibi quid mali eo in prælio præfagiens, passa est illum prius in aciem descendere, quam Samuelis umbra exploratum habuisset, imminere regi & ipsi regis stirpi excidium, quod mens sagax antea perceperat. Et profecto tempus id ipsum illi fatale prorsus erat. Nec hoc, quod de Davide sequitur, aliud fuit quam præfagium, nempe, futurum, ut in suorum ducum potestate esset, ut Absolon in pugna seruaretur. quibus ad prælium exeuntibus identidem Dauid rex imperasse dicitur, ut enixe darent operam, ut filius suus, tametsi hostis, sibi incolumis eēt, & extra omne vitæ periculum. Nihil vani præfagium rex idēque Propheta regius. Præsensit mens illius fatidica filij exitium, sed fatali necessitati obuiam ire non valuit. Nonne & vinctio Mariæ Magdalenes habuit speciem præfagij, quod etiamnū veritas subsequuta est. Illa siquidem sub ipsum dominicæ mortis tempus Nardino vnxit vnguento Christum regem & magistrum. Quod ille delibutus est, haud multo post sepulchro conditus. Lausit quidem vetustas & vnxit defuncta corpora. Vngi & in conuiuijs moris fuit, sed diuinam tamen sapientiam non latuit, quid sibi vellet præfaga vinctio: quum illa tempore vinctiois vnguentum apud discipulos suos amice, ut semper solebar, excusauerit, dicens: Quid molesti estis huic mulier? opus enim bonum operata est.

Reg. 18.

Matth. 26.
Mar. 14.
Lucæ 7.
Ioh. 12.

G iij

rata est

rata est in me. Nam semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habebitis. Mittens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit. Amen dico vobis ubi cumque prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, dicetur, quod hæc fecit in memoriam eius. Hæc Christus dominus, æterna patris sapientia, præfagiens quæque occultissima & quilibet eminus futura præcognoscens, alibi in Propheta, inquitens: Ego sum deus, & non est vltra deus, nec est similis mei, annuncians ab exordio nouissimum & ab initio, quæ necdum facta sunt dicēs: Et hæcenus nostratia præfagiorum exempla recensuimus, quibus vnum & alterum externorum subdatur oportet, vt hinc quod agimus perspicuum magis sit euasurum. Nonne, quæso, præfagium fuit hoc in Timone Aetheniensi? qui rogatus aliquando, unde illa sua comitas in solum duntaxat Alcibiadem? quia video, inquit, fore, vt hic adulus sit patriæ exitio futurus. Nec ille suo est præfagio deceptus, quemadmodum cæteri authores attestantur. Nec minus fuit præfagium Theodori Gadaraei rhetoris in Tiberio Nerone. Ille quidem in eo Nerone adhuc puero suam lentamque naturam depræhendens satis apte & graphice ipsum appellauit puerum, lutum sanguine maceratum. Quam verax is autem de illo præfagiuerit euentus deinde multifariam arguit. Tam enim ille fuit sanguine iuxta amicorum atque inimicorum maceratus, vt non indigne vir sanguinū vocari suo iure potuisset, & debuisset quidem. Quandoquidem iste, Suetonio & alijs testibus, tam fuerit sanguinolentus & crudelis, vt nomen ipsius omnium consensu in Emphasum pro crudelissimo tyrāno abierit. Adeo vt crudelissimum quempiam tyrannum expressurus non minus eleganter quā veraciter ipsum vocābis Neronem quendam. Nero sane sanguinolentus idemque plurifariam crudelis fuit in patriam, quam velut alteram Troiam succendit, in parentem Agrippinam, quam decēcut, in vxorem Octāuiam, in quam mire sæuit, in Senecam præceptorem quem misere necandum ab eo ipso coegit, imo in omnes, qui in precio habebantur, suam exercuit sæuitiam, atque imprimis sanguinolenter & vsque adeo Christianos ē persequutus, vt non

Esa. 46.

Plin. lib. 7.
cap. 19.
Valer. lib.
3. cap. 1.

vt non iniuria Antichristi figuram prætulisse iudicatus sit & præfagio minime falso prænotatus. Deinde quid fuit aliud sequutus quam præfagium Silla dictator, quum victus ille tandem precibus amicorum, qui C. Cæsaris adulescentis supplicium deprecabantur, exclamasse fertur, haberent illum sibi, modo scirent eum, quem tantopere cuperent incolumem, optimatum partibus quādoque exitio futurum.

¶ Typus significatorum per præfagia.

¶ An mirabilia prorsus naturalia quid futuri præsignent.

CAP. XI.

HAud sane erat, quod nonnulli quærebāt num mirabilia, quæ supra diximus mirabilia prorsus esse naturalia, quiddam futuri præsignarent, siquidem hæc ipsa tametsi videantur admiratione non indigna, non tamen eius sunt generis, vt quoquo modo vel prodigiosis vel portentosis vel miraculosis mirabilibus comparari queant, imo nec talia, quæ mirabilium titulo digna habeantur, quum quod in eis est admirabile non aliunde ipis

de ipsis quam a natura est, quæ nulli non causam cognita videri so-
let admiratione plena. Siquidem vis illa in eis mirabilis etsi vide-
atur eis inesse contra naturam, potius tamen virtus est ipsius na-
turæ, nec alicuius aut secundi aut aduersi futuri significatiua, sed
testis omni exceptione maior, quam sit ipse creator omnium, de
Opt. longe mirabilior in omnibus & ad omnia, quum tam sit cre-
aturis ad omnia mirabilis natura, velut alias A. ille Augustinus
& docte & pie declarat. Quid enim quæso, futuri portendere pos-
sit, quod ex natura perpetua & virtute a deo Opt. inlita, Salama
dra line sui consumptione in ignibus viuit, quod Aethna tanto te-
pore æstuans igne non consumitur, quod Phenix ex suis cineri-
bus renascitur viuus, quod caro mortui pavonis non putrescit,
quod palea niues obrutas seruat, & poma immatura maturat, qd
ignis, quum sit ipse lucidissimus, pene omnia, quæ abbit & lambit
colore pulcherrimus decolorat atque ex pruna fulgida carbonē
teterimum reddit, & ediuerso lapis igne candens percoctus & ip-
se fit candidus, & quamuis ille magis rubeat, ille albedo colore ni-
tescat, congruere tamen illi luci, quod album est, sicut nigrum te-
nebris, quodque carbo tam sit infirmus, vt leuissimo franga-
tur, pressu facilissimo conteratur, & tã firmus interim, vt nullo hu-
more corrumpatur, nulla ætate vincatur, quod calx occultissime ig-
nem ab igne concipit, nec possit aqua sed oleo duntaxat extingui,
quod A damas nec ferro nec igne nec via alia præterquã hircino
sanguine vincitur, qd Magnes ferre trahit & suspensum tenet. Vt
transcã res alias de natura ad hũc modum mirabiles, de quibus est
videre eos, qui de rerum naturis paulo fufius perscripserũt, apud
quos id genus a natura non parum multa mirabilia offendes nec
rei alterius significatiua quam mirabilissimæ virtutis dei Optimi
Max. qui lapidum aliarumque vim rerum & hominum ingenia,
qui ea miris vtuntur modis, angelicasque naturas, omnibus terre-
nis potentiores animantibus condidit vniuersa mirabilia, mirabi-
li vincente virtute, & operandi, iubendi, sinendique sapientia,
vtens omnibus tam mirabiliter quam creauit. Cuius decus &
gloria in sæcula sæculorum.

¶ Typ.

¶ Typus quorundam natura mirabilium.

¶ EIVSDEM FRIDE-
RICI NAVSEAE LIBER MIRABI-
um quartus, & in eundem
PRAEFATIO.

Proximo demonstratum est libro sobria exemplorum relatio-
ne non secus atq; quibusdam diatribis, quam non omnino fru-
stra nonnunquam mirabilia stant, & quid nam ea, dispostore deo
plerumq; futuri vel boni vel mali portenderint præsignari tue.
Nunc in foribus est liber in ordine quartus, cæteris quæ præes-
sere, voluminibus multo cum, ni fallor, ad omnia expectatio tã
rarior. Siquidem in eo paucis aucti sumus de significationibus
mirabilium, quæ speciatim hoc anno post Christum M.D. XXXII.
toto passim orbe satis horreδο portensq; aspectu, nec fide dubia,
fieri nedum cœpere sed & facta tam celo quam terra & mari nec
semel sed iterum atq; iterum, & sic deniq; comparuere; vt hũc,
qui sequitur, librum coactam nimirum voluntate virorumq; princ-
pum efflagitationibus conscribendum suscepimus. Hic vero li-
ber quam futurus sit secundum praritatē & vilitatem inuidia ca-
lumniosa, recte iudicandi nescia plenus, haud facile prædixerim.
Nam quotusq; non erit, qui inuidia resupinaq; ignorantia actus

H & iudi-

& iudicio inops, non actutum verissima quæque nugabitur esse falsa, versurusque est optima quæque in partem longe pessimā, imo qui non quicquid suæ refragabitur opinioni in calumniam sit rapturus: indigne interim saturus, quod Corinthum pergere coeperim quo non omnibus contingit adire: nimirum quasi propheta, quæ prorsus latent referaturus, quæque futura sunt prædicturus, qui fortasse nihil certæ reuelationis habeam. Cui, vel vnicuique qui vel id vel hoc genus aliud in nos torquere molietur, nulla prorsus ambigine responsum velimus. Equidem ut propheta non sum nec reuelatione aliqua glorior: ita non sane me fugit, *παλλὰν κινῶντες ἀντὶ μὲν καὶ τῶν ἐσθῶν*.

Sæpenumero etiam sit holitor valde opportuna loquutus. Sigdem non sit fastidiosa salutaris sententia propter authoris humilitatem. Quum nec interim clam esse possit, & inter Prophetas Saulem fuisse quondam. Nonne etiam nūc sacrae perdocent literæ, corpus Helizæi mortuū, atque ossa item Jo sephi post mortem prophetasse? Nunquid non constat, quam de Christo celebre illud prædixerit Balaam: Orietur stella ex Iacobi? Quid? quor nobis denegat quispiam, quod nec deus ille Optimus Maxi. idemque omnipotens abnegavit eiusdem Balaam Asinae, cuius hæc virtute & potentia loqui cœpit? Quid si fortassis, ut bene speramus, ipse clementissimus pater nobis pro sua ineffabili pietate & clementia elargiri dignaretur, quod humilibus haud illibetere a mundo condito præstitit? Ad quem vel ideo filius vnigenitus, seruator ille noster mitissimus gratias agens hæc verba proloquitur traditur. Confiteor tibi pater, domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus & reuelasti ea paruulis. Hæc ille. Atqui non ea proinde recē sui, quoniam me ex eorū paruulorum numero prorsus esse credā, quod minimus sum in regno cælorum: sed ideo nimirum, ut scias, nihil plane esse tam vel arduū vel abstrusum, quod gratia fauente diuina mihi polliceri non audeam: nihil hoc libro more Prophetarum traditurus sed prout spiritus ille sacer suggeret quæque fideliter æditurus. Nec inter ea morosior quispiam stomachetur, si nos quoque modo vaticinari videat, verum meminerit, vel non modo omnifariā Philosophi,

Astro-

Astrologi & Theologi & rerum plurimarum Consulti coniectentur atque prænoscant, sed & Nautæ & agricolatores & medici præstant sæpenumero & prædicent de aeris statu & mutatione, de frugum prouentu, de salute ægroti & de hoc genus perquam plurimis alijs. Iam vero si quis horum meminerit, condonabit fortasse si tale quid per nos vlu venire senserit. Quamquā, ut ingenuè fatear, hac in parte haudquaquam sum sequuturus leges nec Prophetarum, nec Astronomorum, nec Astrologorum, nec Augurum, nec auspiciū nec id genus aliorum: sed duntaxat normas canorum senum, qui longo usu & diligentis rerum præteritarum & præsentium comparatione mutuaque collatione freti non nunquam certius exquisitiusque præagiunt & signa plerumque cæli & terræ, quid hæc ipsa nobis velint & portendant non impie dijudicant, suffulti interim certissimis in Euangelio memorie proditis Iesu Christi Prophetarum verticis Prophetijs. Hocce, inquam, canos senes vsque adeo sum pro virili æmulaturus, ut malim in ijs, de quibus in præsentia agundum erit, mirabilibus esse Scepticus quam gloriosus adsertor, diatribam duntaxat sic in medio collocaturus ut possit vnusquisque quod malit credere, qui suum cuique relinquo iudicium, ex præteritis præsentia & futura censens, nulli prorsus se cæce velut quadam superstitione additus, lectori iuxta atque auditori quæ volent copiam salutaris, curæ fideique candidæ testimonium promeruisse contentus vbicunque non futurus est ingenio locus. Qui vel propterea non per me inuenta sed ab alijs potissimum tradita recēsurus sum, iudicio vnus cuiusque quæ proponuntur exhibitur, non immemor meæ professionis Iuridicæ, qua cautum scio, non solum dicere sed oportere ad similia procedere in eo quidem casu, qui legibus haud dum est compræhensus, Ideoque de mirabilibus huius post Christum natū Anni M. D. XXXI. & de eorum significantijs aut, si mauis, Prognosticis deinde paucis acturus haud sane agā iudicē sed disputatore, non dogmatistē sed ingitorē, non doctore sed monitorem, diligenter & ex aio admonitur eorū quæ nobis eiusmodi mirabilia

H ij

fortasse

fortasse, deo autore, portendunt. Quæ tum facilius & tutius accipiemus, ubi præsentia comparauerimus præteritis, cum timore deinceps domini si non alijs, saltem nobis ipsis ac intra nos de futuro rerum statu iudicaturi. Proinde profuerit, arbitror, vt ex præteriti temporis exemplis sententiam feramus eorū, quæ nos paulo durius habent, tenent & expectant.

¶ Quæ toto passim orbe mirabilia anno post Christum natum M. D. XXXI. tam cælo quam terra fieri cœperint, vitæque comparuerint.

CAP. I.

Disputaturi subinde de verisimilibus nostri temporis mirabilium significantijs, quatenus eæ per verisimiles mutæ exemplorum collationis, quæ Græci diatribas vocat, coniecturas conflare queant, opere percipimus duximus ea ipsa mirabilia, quæ sub æni post Christum M. D. XXXI. (& circiter) tempus contingere nominatim hac imprimis parte & nuda distaxat recensione vel proinde connumerare vt ipsa vel a frontispicio, cuiusmodi sint, facilius dinosci possint, sintque dicenda hoc in libro futura paulo illustriora. Iam vero itea, quæ sub id tempus non obfcurè toto passim orbe conspecta sunt, mirabilia paulo altius repetiuerimus, nec nuda solum litera perscrutati fuerimus, non dubie censebimus ea fuisse ac esse eiusmodi, cuiusmodi finis huius sæculi non secus atque præambularia quædam exigit, vt pote quod ipsa plane præforibus nec eminus abesse testentur, diem eius tribulationis, quæ sui a mundo condito similem nec habuit nec est habitura, deinde, nimirum qua non multo post tempore venturus sit dominus dominantium & rex regum, IESVS CHRISTVS in diuina maiestate sua, iudicaturus viuos & mortuos, atq; tum demum finem nostris iniquitatibus serio impositurus, Veniens, inquit, Propheta, veniet, & non tardabit promissionem suam, veluti quidam existimant, verum patienter agit propter nos, nolens aliquos perire sed omnes ad penitentiam reuerti: Qui eam ob rem noluit a quopiam certo prænosci, nec diem ne horam sui, de quo dixim aduentus, vt, videlicet, illa puidere non potentes ad illa sine intermissione præparemur idubie sciētes eū tādē vēturū, vtiq; nesciētes quomodo.

quo momento temporis. Si quidem venturus sit hora, qua non potest tamus, Cuius tamen certa fide nos admonent nouissimi huius temporis signa & mirabilia. Hæc autem hoc quidem loco recensuri, non est, vt vtamur subtili differentia, qua libro ab hinc tertio vsu hæc ipsa mirabilia nomine, definitione & re a seipsis authoritate doctissimorum virorum subtiliter admodum discreuimus. Si quidem prolixioris quam par sit hoc ipsum hac parte laboris esset, imo superuacanei, quum idem discrimen non videamus semper nec ab omnibus obseruari sed a plerisque superfluum pro loco & tempore confundi. Quapropter hic appellatione mirabilium accipimus tam miracula quam prodigia, tam portenta quam ostenta, & si qua sunt hoc genus reliqua sic admiratione digna, vt ad ea, ob raritatem obstupescere cogamur. Sin erunt qui isthæc paulo subtilius disquirere sategerint, nihil plane erit, quod impediat quum id ipsum facile sint adsequuturi ex supra præmemoratis.

¶ Iam vero quo ad singulariora & magis præcipua mirabilia (nam minutiora illa & vulgariora ex composito transiemus) testibus partim vocalibus, partim muris constat, sub huius ferme anni post Christum natum M. D. XXXI. tempus aut circiter apparuisse non sine singulari portento tres in cælo soles, imaginem sanguinolentam dimidij hominis gladium manu tenentem, arcem quandam igneam, exercitum quasi prælio accinctum, vîsasq; alibi cubi in aere lanceas ac interim conspectos in cælo milites armatos & vsq; ad sanguinem & quidem sic decertasse, vt armorum sonitus euidenter audiri quodammodo ceperit, a nonnullisque quodammodo sit perceptus, constatque sub eadem tempora natum esse puerum vnum & alterum satis portentosum, vt qui habuerit caput præter solitū ingens, capillos ad modū illic foliorum, brachia valde protensa & pingua, vntrem obesum & oblongum, quasi que succinum, ex cuius vmblico exierit nescio quid oblongi serpentis cuiusdam speciem referentis, itemque crura prorsus pingua & quasi hominis cuiusdam ætatis admodum procreta, ac item Rhomæ fuisse (quæ vel adhuc creditur esse) puellæ, octo vel circiter annos natam, ex cuius dextra mamilla per pellem

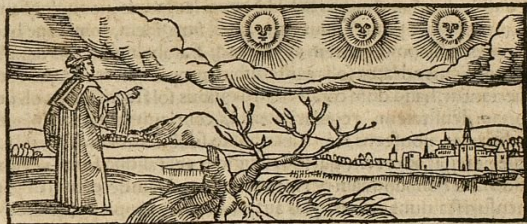
H. in. sanam

sanam non aliter atque per fistulam quandam multis sane diebus totidemque noctibus & statim quidem certisq; horis cum summa omnium admiratione tantum manauerit aqua frigida qualique fontana, quantum vix contineat Sesquimetreta. Ac insuper prohibent alias in caelo sereno cruces sanguine conspersas palam obferuatas, intereaque in Sorensi apud Italos ducatu nigris panibus pluuisse, quibus de pasta sint aliquot milia porcorum. Necnon sub idem tempus non vnum duntaxat sed & quatuor & paulo plures effulsisse Cometas tam varietate quam figura plusquam portentos, nec minus ab eis videri ceptam nescio quam rotunditatem, visu prorsus terribilem, & penes eandem ceptisse animadverti quoddam frustum vnus palmae manus sanguinolentae in eiusque summitate cornua duo. Haec nimirum sunt mirabilia tam rara quam horrenda, quae passim sub huius anni post Christum natum. M. D. XXXI. tempora tam sunt palam visa & animaduersa, vt eadem meam illis fidem non illubenter obstrinxerim, vt pote quoque partem ego ipse meis oculis & auribus ita certo conspexi & audiui, vt non possim non adfirmare quae sic vidi & audiui, veritatis quam mei ipsius hac in parte forsitan studiosior: partem vero ab hominibus tam fide dignis accepi, vt vix vlla contra illos esse possit exceptio. Non est igitur, vt quispiam haec me putet adinxisse, quum nihil hinc mihi vel velim vel ambiam, nec quali haec a Graecis desumpserim scriptoribus, qui nihil non audent in suis Historiis, tam ad fingendum prout & appoliti, vt nullum sit tam impudens mendacium, quod apud eos teste careat, nempe quorum mendacis nihil plane monstrosius est. Multo proinde fidelioribus hoc loco suffulti testibus haec testata facimus, literarumque monimentis, veritate patrona, consecramus. Quanquam haec ipsa sic deinceps vetustissimorum insuper exemplorum collatione obfirmabimus, vt vix futuris speretur, qui non illa potius credat a maioribus repetita quam esse noua, minus proinde creditu indigna, maxime, quod ea statim suas videntur secum significationes nobis scitu tam proficuas quam necessarias sub oculos ponere. Quae admodum capitibus mox subsequenti pro virili causa in rem opera nauabimus.

¶ Vnde

¶ Vnde tres in caelo soles ceperint esse quidque ided fortasse portenderint.

CAP. II.

Facta in vniuersum generali & nuda quidem duntaxat huius anni post Christum natum. M. D. XXXI. admirabilium recensione, superest, vt deinceps de illis speciatim deque eorum portentosis, quatenus fieri queat, significationibus pro virili dicamus. Siquidem non sit nouum (vt ait Iurisconsultus) vt lex quibusdam specialiter numeratis speciali deinde verbo subijciat. Quod & hac, nos parte facturi sumus de huius temporis admirabilium tractatu. Inter quae primū sibi locū desumunt tres soles, quos aliquot diebus i Apulia & alias i ortu ferme solis admodum prodigiose apparuisse adfirmat fide non indigna ex Troia Rhomā līre, quare ad nos quoque transmissum est exemplar, haud tamē necessario. Quā vel nobiscū non desint, quibusmodi soles euidenter se aduenerisse adseuerēt. Iā vero tamen huiusmodi triū i caelo solū apparitio nulli non vsq; adeo digna demiratione videatur, vt plerosq; i stupore ferme cogat, quā pter & sup naturā contingēs, ipa tamē suā a natura sumit causā & originē, non tū gnaris Astrologis quā ignaris icognitā. Principio quapp sciendū sane duxerim, eiusmodi soles, quos vel iuxta vel post vtrūq; solē nonnūquā cū plurimorum admiratione apparēt haud veros esse soles sed apparētes duntaxat, veri modo solis imaginē reddētes ac idē Parahelios a ταραχῆ & παραβολῇ dici ceptos, quos iuxta vtrūq; solē & ad huius imaginē appareāt. Sūt autē Parahelij

Aristotele in lib. Meteororum teste, nubes rotundæ & splendide solique per quam millimæ, quamvis a sole plurimum nobis eam distantiam non sentientibus, utpote in media regione aeris consistentes, haud minus hebidæ quam languinæ, nec quicquam tum vero sole præter illius figuram & imaginem, commune habentes. Efficiuntur autem apparentq; Paraheli nubilus densis & continuis ad latus solis existentibus, propinquis ut in aqua conuertantur, haud dum conuersis. In quibus sol fractis radijs ob debitam densitatem, regularitatem & continuitatem suam plane adformat nonsecus atq; in aere polito similitudinem. Id quod facile percipit ac credit, qui solis effigiem vel i aliquo fonte vel placido lacu nonnunquam perpexit. Solis quidem defectum deprehensuri statuunt peluces, quas aut oleo autpice implent (quandoquidem pinguis humor haud facile turbetur, seruetque præterea, quas recipit, imagines) atque tum notare adsoleant, quomam pacto se luna soli opponit, aut illum tanto maiorem subiecto corpore abscondit, modo partem, si ita contingit, ut latus occurrerit, modo ipsum totum. Quæ tum defectio tam perfecte stellas etiamnum ostendit ac lucem intercipit, tum. scilicet. quum uterq; orbis sub eodem libramento sterit. Nunc proinde quemadmodum utriusque tam solis quam lunæ imago in terris aspicitur potest, ita sane in aere quoque, quum sic ipse coactus ac lymphidus consistit, ut faciem solis accipiat. Ex quibus haud obscure accipimus, Parahelios aut eiusmodi soles apparentes nisi circa solis ortum & occalum non fieri, imo nec supra ipsum nec infra sed ex obliquo, nunquam iuxta, nec contra terram nec noctu sed vel (ut diximus) oriente vel occidente cerni. Quanquam Plinius adfirmet illos in meridie conspectos in Bosphoro, atque matutino tempore usque in occasum durasse. Nec interi ignorem, eiusmodi soles nec admodum prope solem fieri, ut qui nubium consistentiam dissolveret, nec paulo remotius distare, quum alioqui id ipsum refractionis esset obstaculo. Constare quidem protæsum tulto longius a paruo speculo radiumpaulo fieri debiliorem. Sic igitur ad latus distent solis oportet, ut ipse nubium consistentiam dissolvere nequeat, nec multus

Plin. lib. 2
cap. 11.

multus ad ipsos simul veniat radius. Vnde coniecimus illiusmodi soles apparentes, quos appellant Parahelios, haudquaquam ex mobilibus raris & sordidis, sed ex densis, leuibus, splendidis, planis, solidisque constare nubibus. Siquidem nubes mobiles faciem solis spargant, raræ emittant, sordide non sentiant. Atque hinc est, quod hoc genus simulachra plerumque semper videmus esse candida, lunaribusque circulis perquam similima, quoniam ex repercussio oblique accepto sole resplendant. Insuper didicimus quoque huiusmodi Parahelios neque in cæli medio (quandoquidem radius sursum dispergatur) neque fieri ex latere medij cæli, quum radius ad terram feratur, & modicus ad speculum peringat, fierique debilis reflexio soleat. Et hæc de naturali solis (ut sic dicam, apparentium causa & origine. Trinos vero soles ait Plinius antiquos vidisse sepius, & quidem frequentius SP. Posthumio, Q. Minutio. Q. Martio. M. Portio. M. Antonio. P. Dolabella & M. Lepido. L. Planco. Conf. Et ipse quoque Plinius ait se sua ætate, Diuo Claudio principe Consulatu eius Cornelio Orphito Collega trinos vidisse soles, Idem vero plures se multum quam tres esse visos negat. Atque ego etiamnum puer olim adhuc anno abhinc (si bene recordeo) XVIII. tum Cignauig in Mysia oppido scholasticum agens tres soles Augusto mense (si recte memini) circiter horam diei IX. & X. nec solus sed cum multis alijs haud obscure, verum plusquam euidenter animaduerti.

¶ Quod vero a plerisque omnibus queri soleat, quid nam ratio illorum apparitio portendat, haud satis scio quam recte queratur. Siquidem hæc ipsa apparitio tam sit prius anatura, quam illi causam præbeat vique adeo manifestam. Vnde vel Philosophis attestantibus non aliud natura sequi credatur, quam aquarum inundationem, quam profecto sequutam recordeo trinos soles, quos ipse vidi. Esse enim illos, quoties estuigent, certissimam ingentissimarum diuque duraturarum pluuiarum indicia perhibent, tumque maxime, ubi a parte Austri constiterint, vnde maximæ nubes ingrauescunt. Quid si & ij tres soles, qui nuper apparuerunt

paruere annum nobis portendant plus æquo pluuiosum, ei præsertim regioni, cui potissimum & cominus effulserunt. Quamquam fortassis idem quid aliud (si deo placet) significasse coniectari nonnullis possit ex ijs, quæ sequuta produntur eiusmodi solium apparitionem, quæ alias & suis comparuit temporibus. Nec enim nos fugit ex diligenti Annalium Chronicorumque lecti one semper huiusmodi soles apparentes nonnihil rari subsequutum. Imprimis quidem tres soles, qui altera post Iulij Cæsaris obiitum die, comparuerunt, non sine clade sequutum est dominium. L. & M. Antoniorum atque Augusti Imper. quod tamen deinde non sine salute in vnam redactum est Monarchiam. Non tamen defuerunt, qui eisdem tres soles tandem in vnum conuenientes præsignasse voluerint Trini ac vnus dei cultum ex salutari in hunc mundum aduentu Christi Iesu Optim. qui tum paulo post ex illibata virgine nasciturus erat. Atque vtinam ij nostra quoque tempestate tres soles subinsinuent eundem vel apud Turcas cultum sub inuicissimis & christianissimis principibus Carolo Imp. V. & Ferdinando Rhomanorum rege gloriosissimo duce deo, rediturum. Quemadmodum alluisse videtur Hieronymus Borgius in suo de ijs solibus epigrammate nuper ad nos hanc ob causam transmissio. Id quod quia doctrina, ingenio, acumine, elegantia demumque vaticinio non vulgarit et excellit, non me absurde facturum putavi, si hunc in locum transcriberem, quod eiusmodi est.

Cæsare Romuleos puero repetente penates

Tres vidit soles æmula Rhomæ polo.

Rhoma futura suo sub Cæsare maior & orbis

Treis partes scepro mox demitura suo.

Tunc etiam humana terras sub imagine lustrans

Tergeminum ostendit numen in orbe deus.

Sic nunc Troia stupens vidit tres Apula soles

Quam felix omen Carole Cæsar habes.

Troia tuas Aquilas Italum transmisit in orbem

Nunc tua Troia Aquilis dat noua signa sacris

Vicisti

Vicisti Europam, vinces Asiamque potentem

Et Libiam & quicquid Phœbus vterque videt.

Te duce terra deum colet omnis Barbara Christum

Pro te qui cœpit vincere victor erit.

Cætera victa dabit, qui cœperit ordine miro

Vincere: non sine re tam graue mouit opus.

Pandite mortales oculos caligine mersos

Numen & in terris cernite adesse nouum.

Cæsar numen habet radios a margine mundi

Victores mittens omnia iura domat.

Hic est ille deum demissus numine terris

Longo expectatus tempore Cæsar adest.

Omnes qui terras teneat ditione subvna

Qui domitet Turcas ac genus omne ferum.

Cæsaris Imperio populi parete volentes

Cæsaris Imperium credite iussa dei.

Neapoli Idibus August, Anno S. M D. XXXI.

¶ Hæc ille, atque vtinam idem tam vere quam docte graphice que præcinerit. De quibus haud est vt indubie diuinemus, quum res alio fortasse sit itura. Nam & hoc genus soles sæpenu-mero longe secus portendisse comperimus. Siquidem constat, hi nos illos soles, qui anno post Christum natum M. C. XIII. splenduerunt terræ motus fuisse sequutos haudquaquam vulgares. Post tres vero soles, qui anno post Christum natum M. C. LX. cum cruce quadam comparuerunt, sequuta proditur discordia quondam longe grauissima Rhomanorum Cardin. in electione Alexandri Pp. iij. & principum in electione Impe. quum aduersus Alexandrum alij quattuor electi fuerint, duraueritque schisma illud. xx. propemodum annis haud sine pietatis christiane dispendio. Quum & interim sub eadem tempora suborti vehemētissimi terræ motus Syriam atque Ciliciam & alias præterea prouincias ita quassauerint, vt in eis nonnullæ ciuitates diu nuta-

1 ij rint,